

Proef ingediend met het oog op het behalen
van de graad van Master in de Agogische Wetenschappen

“KINDEREN MET EEN MENTALE BEPER- KING OP HET SPEELPLEIN”

**MAATREGELEN DIE ORGANISATOREN VAN EEN VAKANTIESPEELPLEIN (KUN-
NEN) NEMEN OM HEN OPTIMAAL TE LATEN DEELNEMEN.**

WETENSCHAPSwinkel
Brussel

I.s.m. Departement CJSM & Vlaamse Dienst Speelpleinwerk

SIEN VANDERVELDE
2016-2017

Promotor: Prof. dr. Guy Redig
Psychologie en Educatiewetenschappen

Proef ingediend met het oog op het behalen
van de graad van Master in de Agogische Wetenschappen

KINDEREN MET EEN MENTALE BEPERKING OP HET SPEELPLEIN

**MAATREGELEN DIE ORGANISATOREN VAN EEN VAKANTIESPEELPLEIN (KUNNEN) NEMEN OM HEN
OPTIMAAL TE LATEN DEELNEMEN.**

VANDERVELDE SIEN
2016-2017

Aantal woorden: 17260

Promotor: Prof. Dr. Redig Guy
Psychologie & Educatiewetenschappen

SAMENVATTING MASTERPROEF
(na het titelblad inbinden in de masterproef + 1 keer een afzonderlijk A4-blad)

Naam en voornaam: Vandervelde Sien

Rolnr.: 0509165

KLIN	☐
AO	☐
ONKU	☐
AGOG	X

Titel van de Masterproef: Kinderen met een mentale beperking op het speelplein. Maatregelen die organisatoren van een vakantiespeelplein (kunnen) nemen om hen optimaal te laten deelnemen.

Promotor: Prof. Dr. Redig Guy

Samenvatting: (300 woorden)

Het aantal inclusieve speelpleinwerkingen groeit. Kinderen en jongeren met een mentale beperking zijn op meer en meer reguliere speelpleinen welkom. Toch blijkt dit voor sommige speelpleinen een stap te ver. De drempels zijn ondertussen genoegzaam gekend, maar er is echter weinig of geen onderzoek gedaan naar de (f)actoren die een optimale betrokkenheid en participatie van kinderen en jongeren met een mentale beperking bij de speelpleinwerking bevorderen. Deze masterproef zoekt uit in welke omstandigheden vakantiespeelpleinen via een inclusieve benadering kinderen met een mentale beperking de best mogelijke kansen kunnen bieden op een actieve, vlotte participatie aan de speelpleinwerking.

Het onderzoek verliep in drie fases. Een eerste fase omvatte de bevraging van animatoren en speelpleinverantwoordelijken die ervaringsdeskundigheid opgebouwd hebben in verband met inclusie op het speelplein. Dit gebeurde d.m.v. focusgroepen waarin de onderzoeker op zoek ging naar elementen van aanpassing die de inclusie haalbaar maken binnen de speelpleinwerking. In een tweede fase werden vier speelpleinverantwoordelijken geïnterviewd van speelpleinen die geen inclusie voorzien in hun speelpleinwerking. In deze interviews werd nagegaan welke drempels de niet-inclusieve speelpleinen belemmeren om een inclusieve werking aan te bieden. Tot slot volgde er een panelgesprek tussen de onderzoeker, twee experts in inclusie en de

inclusieverantwoordelijke van de VDS met als bedoeling de resultaten uit vorige fases te bespreken in het licht van hun expertise.

De ondervraagde inclusieve speelpleinen slaagden erin om de participatiedrempels door aanpassingen te minimaliseren. Deze aanpassingen zijn o.a. duidelijke bekendmaking naar de buitenwereld toe, voldoende informatie van en naar de ouders/begeleiders, voldoende begeleiding (al dan niet een-op-een begeleiding), vorming van animatoren, een positieve kijk op inclusie, kleine aanpassingen (time-outplaatsen, snoezelmateriaal, ...).

Desondanks blijven er nog speelpleinen waarvoor inclusie een stap te ver was. De niet-inclusieve speelpleinen halen volgende drempels aan: geen budget voor extra animatoren, tekort aan animatoren, geen vraag naar inclusie, het gebrek aan ervaring en kennis bij animatoren en speelpleinverantwoordelijken. Kleine materiële aanpassingen bleken dan weer geen probleem te zijn.

Woord vooraf

Deze masterproef: *'kinderen met een mentale beperking op het speelplein. Maatregelen die organisatoren van een vakantiespeelplein (kunnen) nemen om hen optimaal te laten deelnemen'* diende ik in met het oog op het behalen van de graad van Master in de Agogische Wetenschappen aan de Vrije Universiteit Brussel (VUB). Voor dit onderzoek kon ik rekenen op de steun van verschillende personen die ik hier wil bedanken:

- prof. dr. Redig Guy, mijn promotor en begeleider; hij zorgde ervoor dat ik steeds snelle en bruikbare feedback kreeg;
- Pieter Verbanck, coördinator Inclusie bij de Vlaamse Dienst Speelpleinwerking (VDS); bij Pieter kon ik steeds terecht met al mijn vragen; hij bezorgde me ook wat teksten voor mijn literatuurstudie;
- de respondenten van mijn onderzoek; dit waren de animatoren en speelpleinverantwoordelijken van de meewerkende speelpleinen: speelplein Tureluur (Destelbergen), speelplein 't Foensjske (Gooik), speelplein de Piereman (Grimbergen) en speelplein de Spin (Meise) en de speelpleinverantwoordelijken van volgende speelpleinen: speelplein de Krabbers (Drogenbos), speelplein de Leeuwjtjes (Sint-Pieters-Leeuw), speelplein Katapult (Tervuren) en speelplein 't Speelkasteel (Bierbeek).
- de experts, met name Kris De Visscher en Dimi Haezebrouck; ik ben hen dankbaar voor hun bijdrage aan mijn onderzoek;
- de mede-agogen; voor de leuke jaren en de nodige ontspanning;
- mijn ouders; voor alle ondersteuning wanneer het eens wat moeilijker ging.

Sien Vandervelde

Mei 2017

Inhoudsopgave

Samenvatting	I
Woord vooraf	III
Inhoudsopgave	IV
Deel 1: INLEIDING	7
1 Probleemstelling	7
2 Literatuurstudie	9
2.1 Kinderen met een (mentale) beperking	9
2.1.1 Kinderen met een mentale beperking: een begripsomschrijving	9
2.1.2 Een 'nieuwe' kijk	10
2.2 Vrijtijdsbesteding bij kinderen met een (mentale) beperking	11
2.2.1 Begripsomschrijving en korte situering vrijetijdslandschap in Vlaanderen	11
2.2.2 Vrijtijdsbesteding en -beleving van kinderen met een (mentale) beperking	12
2.2.3 Drempels voor participatie aan het algemene vrijetijdsaanbod	13
2.3 Inclusie	14
2.3.1 Inclusie: een begripsomschrijving	14
2.3.2 Inclusie: een te hoge drempel	15
2.4 Het speelpleinwerk	16
2.4.1 Speelpleinwerk: een begripsomschrijving	16
2.4.2 De Vlaamse Dienst Speelpleinwerk	17
2.4.3 Het inclusief speelplein	17
3 Onderzoeksvragen	19
DEEL 2: METHODE EN DATAVERZAMELING	20
Overzicht	20
Betrouwbaarheid en validiteit	21
1 Fase 1: focusgroepen	22
Respondenten	22
Onderzoeksopzet	23
Meetinstrument	23
2 Fase 2: interviews	24
Respondenten	24

Onderzoeksopzet	24
Meetinstrument	24
3 Fase 3: panelgesprek met experts	25
Respondenten	25
Onderzoeksopzet	25
Meetinstrument	25
4 Analyseprocedure	26
DEEL 3: RESULTATEN	27
1 Fase 1: focusgroepen	27
1.1 De aanzet: waarom kiezen speelpleinen voor een inclusieve werking?	27
1.2 Iedereen welkom ... of toch niet?	28
1.3 Inclusie op het speelplein door de ogen van animatoren en de andere kinderen	29
1.4 Inclusie op het speelplein... de praktijk	30
1.4.1 Informatie naar en vanuit de ouders	30
1.4.2 Een-op-een-begeleiding... of liever niet ?	31
1.4.3 Ervaring en deskundigheid bij de animatoren en speelpleinverantwoordelijken	33
1.4.4 Kleine aanpassingen aan infrastructuur, structuur en materiaal	34
1.4.5 Budget: het kostenplaatje valt wel mee	35
1.5 Inclusie op het speelplein: gewikt en gewogen... ..	35
1.6 De co-animator	36
1.7 Ondersteuning (door de VDS)	36
2 Fase 2: interviews met niet-inclusieve speelpleinen	38
2.1 Inclusie op het speelplein? Inclusie, als het moet, maar dan minimaal... ..	38
2.2 Inclusie... liever niet: onoverkomelijke drempels?	40
2.3 Voor de volledigheid: wat inclusie niet tegenhoudt... ..	42
2.4 Ondersteuning (door de VDS)	42
3 Fase 3: panelgesprek met experts	43
3.1 Inclusie: hoe dit begrip invullen?	43
3.2 Een 'neen' kan, maar dan wel in dialoog met de ouders	44
3.3 Inclusie: weg met de drempels... ..	45
DEEL 4: CONCLUSIE EN DISCUSSIE	47
1 Bespreking onderzoeksresultaten	47
2 Beperkingen eigen onderzoek	51

3	Aanbevelingen verder onderzoek	51
4	Beleidsaanbevelingen	52
5	Conclusie	54
	REFERENTIELIJST	55
	LIJST MET TABELLEN EN FIGUREN	59
	BIJLAGEN	60
	Fase 1: focusgroepen.....	60
	Bijlage 1: mailtje naar inclusieve speelpleinen	60
	Bijlage 2: topiclijst focusgroepen	61
	Bijlage 3: respondenten.....	64
	Bijlage 4: informed consent focusgroepen	68
	Fase 2: interviews	70
	Bijlage 5: mailtje naar niet-inclusieve speelpleinen.....	70
	Bijlage 6: interviewschema niet-inclusieve speelpleinen	71
	Bijlage 7: respondenten.....	75
	Bijlage 8: informed consent interviews	78
	Fase 3: panelgesprek.....	80
	Bijlage 9: mailtje naar experts.....	80
	Bijlage 10: interviewschema experts inclusie	81
	Bijlage 11: informed consent interviews met experts.....	85

Deel 1: INLEIDING

1 Probleemstelling

Dit onderzoek kadert binnen de masteropleiding Agogische Wetenschappen. In dit kader is het belangrijk stil te staan bij de agogische relevantie ervan. Het sociaal agogisch handelen werkt aan beoogde en wenselijke veranderingen in menselijke systemen. Deze veranderingen wil een agoog bereiken door te begeleiden, met grote prioriteit voor emancipatie, empowerment en participatie. Elke agogische praktijk gaat mechanismen van uitsluiting en discriminatie bestrijden. Daarbij hoort een expliciete aandacht voor het probleem van de uitsluiting (exclusie) van minderheidsgroepen (zoals kinderen en jongeren met een mentale beperking) en aan de aard van begeleiding die deze uitsluiting kan verminderen (Redig, 2015). Concreet beoogt deze masterproef de vermindering van exclusie (uitsluiting) en bevordering van inclusie (insluiting) van kinderen en jongeren met een mentale beperking op een vakantiespeelpleinwerking, zoals deze in Vlaanderen quasi in elke gemeenten werkzaam zijn.

Het laatste decennium verschuift het beleid van de Vlaamse Overheid ten aanzien van personen met een beperking ingrijpend. De inclusiegedachte deed zijn intrede (Vandeurzen, 2014). Deze gedachte gaat er vanuit dat iedere persoon het recht heeft om volledig te kunnen participeren in de samenleving (Sorée, 2011). De ingeslagen weg naar inclusie komt tegemoet aan de verplichtingen vooropgesteld door het VN-verdrag van 2006 aangaande de rechten van personen met een handicap (Verenigde Naties, 2006). Zoals in het onderwijs en andere domeinen van het leven, ging er ook op het vlak van het vrijetijdsaanbod meer aandacht naar inclusie van kinderen en jongeren met een beperking binnen het vrijetijdsaanbod (Mokos & Van Meerbeeck, 2004). Hier speelt het jeugdwerk, en ook de speelpleinwerking, een belangrijke rol (Redig, 2017). Het streven om meer kinderen met een (mentale) beperking te betrekken bij de speelpleinwerking past in de inclusiegedachte waar de samenleving zich toe verbonden heeft (Vlaamse Dienst Speelpleinwerk (VDS), 2017). Het inclusieproces binnen het jeugdwerk kampt echter met een aantal moeilijkheden.

Op de eerste plaats zijn er de kinderen en de jongeren met een beperking zelf. Volgens verschillende onderzoeken van Bracke (2006), Schraepen e.a. (2015) ervaren ze, samen met hun ouders, verschillende participatiedrempels om toegang te vinden tot het algemene jeugdwerkeraanbod. Dit verklaart waarom slechts een kleine groep van kinderen en jongeren met een mentale beperking aansluiting gevonden heeft (Schraepen e.a., 2015). Daarnaast lijkt inclusie ook niet voor de hand te liggen voor organisaties binnen het jeugdwerk. Dit blijkt uit onderzoek naar mogelijke argumenten die verklaren waarom inclusie een probleem kan vormen (Schraepen e.a., 2015). Deze participatiedrempels en argumenten worden in de literatuurstudie verder besproken.

Er is echter weinig of geen onderzoek gedaan naar de (f)actoren die ervoor kunnen zorgen dat kinderen en jongeren met een mentale beperking optimaal kunnen betrokken worden bij de speelpleinwerking. Deze masterproef zoekt uit in welke omstandigheden vakantiespeelpleinen via een inclusieve benadering kinderen met een mentale beperking optimale kansen kunnen bieden op

participatie aan de speelpleinwerking. Daarbij gaat de onderzoeker bij inclusieve speelpleinen op zoek naar elementen van aanpassing die de inclusie haalbaar maken binnen de speelpleinwerking. Aanvullend aan dit onderzoek gaat de onderzoeker ook na welke drempels de niet-inclusieve speelpleinen belemmeren om een inclusieve werking aan te bieden.

2 Literatuurstudie

In deze literatuurstudie schetst de onderzoeker het ruimer kader waarin het onderzoek plaatsvindt. Dit houdt concreet in dat er aandacht wordt besteed aan begrippen zoals kinderen met een mentale beperking, vrijetijdsbesteding (in het bijzonder bij kinderen en jongeren met een al dan niet een mentale beperking), inclusie en speelpleinwerking. Deze duiding heeft een verkennende functie: het moet de onderzoeker in staat stellen het onderzoeksveld af te bakenen en zijn methodiek te bepalen (Baarda, 2013).

2.1 Kinderen met een (mentale) beperking

Kinderen en jongeren met een beperking hebben één of meerdere beperkingen. In het Vlaams Onderwijs werd er een opdeling gemaakt in negen types. Deze types volgen onderwijs binnen het buitengewoon onderwijs of via het M-decreet in het reguliere onderwijs. Volgende beperkingen kunnen aanwezig zijn (Vlaamse Overheid, z.d.):

- Type 1: kinderen met een licht mentale handicap;
- Type 2: kinderen met een verstandelijke beperking;
- Type 3: kinderen met een emotionele of gedragsstoornis, zonder verstandelijke beperking;
- Type 4: kinderen met een motorische beperking;
- Type 5: kinderen in een ziekenhuis, een preventorium of een residentiële setting;
- Type 6: kinderen met een visuele beperking;
- Type 7: kinderen met een auditieve beperking of een spraak -of taalstoornis;
- Type 8: kinderen met een ernstige leerstoornis;
- Type 9: kinderen met een autismespectrumstoornis, zonder verstandelijke beperking.

Dit onderzoek gaat niet verder in op de grote verschillen tussen deze groep kinderen of jongeren. De focus ligt op kinderen/jongeren met een lichte mentale handicap (type 1) of een verstandelijke beperking (type 2).

2.1.1 Kinderen met een mentale beperking: een begripsomschrijving

De meest gebruikte definitie voor een persoon met een (mentale) verstandelijke beperking is dat hij/zij een intelligentiequotiënt (IQ) heeft dat lager ligt dan 70/75. De diagnose of een persoon al dan niet een mentale beperking heeft, is intussen in de DSM-V (Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders -V) enigszins verruimd: naast de IQ-meting, wordt er nu ook meer aandacht besteed aan de functionele beperkingen (American Psychiatric Association, 2013; Kaldenbach, 2015). Zo luidt de definitie van de AIDD (Administration on Intellectual and Developmental Disabilities) als volgt: "*Intellectual disability is characterized by significant limitations both in intellectual functioning and in adaptive behavior as expressed in conceptual, social and practical adaptive skills. This disability originates before age 18*" (Buntinx, 2003, p.8; Schalock, Luckasson, & Shogren, 2007, p.118).

Concreet leidt een mentale (of verstandelijke) beperking tot problemen op vlak van intellectueel functioneren. Bovendien is het adaptieve gedrag van deze mensen beperkt. Dit zijn competenties die mensen nodig hebben in het dagelijkse leven. Dit gebrek aan adaptief gedrag uit zich op drie

domeinen: op het sociale domein (emoties, gedachten, vrienden kunnen maken...), op het conceptuele domein (taal, rekenen, ...) en op het praktische domein (zelfstandig eten, verplaatsen, aankleden...) (American Psychiatric Association, 2013).

2.1.2 Een 'nieuwe' kijk op mentale beperking

Het is belangrijk na te gaan hoe de samenleving kijkt naar personen met een mentale beperking. Terwijl de klinici vroeger vooral aandacht besteedden aan de medische individugerichte factoren is er de laatste jaren ook meer aandacht voor een sociaal perspectief (Thompson, 2016; Thorn, Pittman, Myers, & Slaughter, 2009). Vanuit dit perspectief houdt men er rekening mee dat het vooral de samenleving is die bepaalt welke gevolgen de 'mentale beperking' heeft voor het individu (Hermsen, Keukens, & van der Meer, 2007). Er wordt in deze visie meer en meer aandacht besteed aan de levenskwaliteit van mensen met een verstandelijke beperking (Schalock e.a., 2007). Dit leunt aan bij de inclusiegedachte. Mits aanpassingen kunnen deze mensen wel ten volle aan de samenleving participeren (de Beco, 2016; Van Houten, 2009).

Volgens Schalock, Keith, Verdugo, & Gómez (2010) moet de samenleving werken aan ondersteuning voor personen met een verstandelijke handicap. Deze ondersteuning moet inspelen op de verschillende domeinen van het leven en zorgen voor levenskwaliteit van de personen in kwestie. Het 'Quality-of-Life'-paradigma streeft naar gelijkwaardigheid van personen met en zonder beperking: de kwaliteit van de levensfactoren zou voor ieder persoon gelijkwaardig moeten zijn (Schalock e.a., 2007, 2010).

Volgend schema geeft een overzicht van de factoren, domeinen en indicatoren waar de samenleving moet op inspelen:

Tabel 1 Quality Of Life Factors, Domains and Indicators (Aangepast overgenomen uit Schalock e.a., 2010, p 19-20.)

Factor	Domain	Literature-bases indicators
Interdependence	Personal development	Education, Personal competence, performance
	Self-determination	Autonomy/personal control, goals and personal values, choices
Social participation	Interpersonal relations	Interactions, relationships, supports
	Social inclusion	Community integration and participation, community roles, social supports
	Rights	Human (respect, dignity, equality) and legal (citizenship, access, due process)
Well-being	Emotional well-being	Contentment, self-concept, lack of stress
	Physical well-being	Health and health care, activities of daily living, leisure
	Material well-being	Financial status, employment, housing

Een belangrijk aandachtspunt is het tegenhouden van het institutionaliseren van mensen met een beperking. Met institutionaliseren wordt bedoeld dat personen met een handicap doelspecifiek worden benaderd met bv. opvang en onderwijs in aparte voorzieningen. Dit leidt immers tot minder sociale inclusie, en dus ook vermindering van de kwaliteit van het bestaan (Kröber, 2008; Simplican, Leader, Kosciulek, & Leahy, 2015).

De kwaliteit van de vrijetijdsbesteding hangt in grote mate af van de sociale context van de persoon met een mentale handicap (De Rycke e.a., 2005; Kröber, 2008; Van Gennepe, 2007). Volgende paragraaf gaat verder in op een aspect van deze context, nl. de vrijetijdsbesteding bij kinderen en jongeren met een (mentale) beperking.

2.2 Vrijetijdsbesteding bij kinderen met een (mentale) beperking

2.2.1 Begripsomschrijving en korte situering vrijetijdslandschap in Vlaanderen

Het begrip "vrije tijd" gaat volgens Van Der Poel (2004) om de tijd die de kinderen en de jongeren doorbrengen buiten de schooluren en waarin ze zich niet moeten houden aan andere verplichtingen. Kortom, het gaat om de resterende tijd (Van Der Poel, 2004; Redig, 2017). Vrijetijdsbesteding is belangrijk in het leven van kinderen en jongeren. Redig (2017) beschouwt vrijetijdsbesteding als het derde opvoedingsmilieu, naast het gezin als eerste pedagogische milieu en de school als tweede pedagogische milieu (Coussée, 2006; Redig, 2017). Kinderen en jongeren bouwen hier een sociaal netwerk op en leren op een informele manier (Unicef, 2007). Toch wordt dit derde opvoedingsmilieu sterk bepaald door het gezin als eerste opvoedingsmilieu: bij de invulling van de vrije tijd speelt de gezinssituatie van het kind of de jongere een belangrijke rol (Schraepen e.a., 2015).

Veel voorkomende bezigheden in de vrije tijd van kinderen en jongeren zijn bijvoorbeeld het gebruik van sociale media, spelen van games en tv-kijken, maar het gaat ook om activiteiten buitenshuis zoals met vrienden spelen, rondhangen, ... (Unicef, 2007; King, Shields, Imms, Black, & Ardern, 2013). Deze bezigheden gebeuren meestal in een informeel kader. Naast deze informele invulling van de vrije tijd, is er in de vrije tijd ook ruimte voor georganiseerde vrijetijdsactiviteiten. In dat geval gaat het om formele vrijetijdsbesteding: vrijetijdsactiviteiten in een gestructureerd jeugdwerkeraanbod. De speelpleinwerking sluit aan bij deze vorm van vrijetijdsbesteding (Redig, 2017).

De volgende paragrafen bespreken uitgebreid de tendensen in de vrijetijdsbesteding en -beleving van kinderen en jongeren met een mentale beperking in en buiten Vlaanderen.

2.2.2 Vrijtijdsbesteding en -beleving van kinderen (en jongeren) met een (mentale) beperking

Kinderen en jongeren met een beperking hebben, zoals alle (jonge) mensen, behoefte aan een vrijtijdsbesteding (De Rycke e.a., 2005). In Vlaanderen is er voor hen ook een aanbod ontwikkeld van georganiseerde activiteiten in een formeel kader. Dit aanbod kan enerzijds doelgroepspecifiek zijn, d.w.z. uitsluitend voor kinderen/jongeren met een beperking. Anderzijds kan de organisatie inclusief werken. Kinderen zonder beperking en kinderen met een beperking vullen dan samen hun vrije tijd in (Bracke, 2006; Coussée, 2006; Mokos & Van Meerbeeck, 2004). De inclusieve speelpleinwerking sluit hierbij aan (De Visscher, Fort, Cools, Verbanck, & Cavens, 2011).

Het onderzoek van King et al. (2013) toont aan dat kinderen met een mentale beperking minder participeren aan georganiseerde vrijetijdsactiviteiten. Ze participeren minder aan educatieve activiteiten (muziekschool, kunstacademie, ...) en sportactiviteiten (in een club). De onderzoekers stelden wel vast dat ze een voorkeur hadden voor recreatieve activiteiten (tv-kijken, gamen) en sociale activiteiten (uitstappen, gezelschapspelletjes...). Verder stelde het onderzoek vast dat ze deze activiteiten het liefst thuis beleven en dat ze hun vrijetijdsactiviteiten liever niet alleen deden (King e.a., 2013). Beart e.a. (2011) stelden vast dat kinderen en jongeren met een mentale beperking wel een brede waaier hebben aan vrijetijds mogelijkheden, maar dat veel vrijetijds mogelijkheden plaatsvinden in dagcentra en doelgroepspecifieke verenigingen (Beart, Hawkins, Kroese, Smithson, & Tolosa, 2001).

Van Hove haalt in De Rycke et al. (2005) vier waarden aan die centraal staan in de vrije tijd van kinderen: *belonging*, *mastery*, *generosity* en *interdependence*. Dit geldt vanzelfsprekend ook voor kinderen met een beperking. Met 'belonging' bedoelt hij dat kinderen graag ergens willen bij horen door samen te werken of samen te spelen. In groep doen zij immers andere activiteiten dan met ouders of begeleiders (Janssen, Van Puyenbroeck, & Smits, 2010; Thompson, 2016). Een tweede waarde waar kinderen belang aan hechten, is volgens Van Hove 'mastery': ze willen dat mensen hen appreciëren voor de zaken waar ze wel goed in zijn. Deze erkenning is voor kinderen met een beperking niet zo evident. Ze worden meestal gewezen op hun gebreken. Vervolgens is er nog 'generosity': kinderen willen graag een steentje bijdragen tot het groepsgebeuren. De dagdagelijkse afhankelijkheidspositie van kinderen met een beperking maakt dat ze zelf graag iets 'kunnen geven'. Dit helpt hen om zich volwaardig te voelen. Aandacht hebben voor een 'generosity'-invalshoek voor kinderen met een beperking is van groot belang. Tot slot is 'interdependence' een essentieel element in de beleving van kinderen: ze krijgen in hun vrije tijd verbinding met anderen en moeten zoeken naar een gezond evenwicht tussen afhankelijk zijn en zelfstandig zijn (Van Hove in De Rycke e.a., 2005).

2.2.3 Drempels voor participatie aan het algemene vrijetijdsaanbod

Onderzoek van Schraepen et al. (2015) bracht aan het licht dat slechts een klein deel van kinderen en jongeren met een beperking aansloot bij het algemene jeugdwerkeraanbod in Vlaanderen. Toch is het zo dat kinderen en jongeren met een beperking hieraan wel willen deelnemen (Bracke, 2006; Unicef, 2007; Schraepen e.a., 2015). Diverse onderzoeken konden een aantal factoren achterhalen die de lage participatie verklaren van kinderen en jongeren met een beperking in het algemene vrijetijdsaanbod. Voor de indeling en beschrijving van de participatiedrempels gebruikt het onderzoek de drempels beschreven door Van Diessen in Bracke (2006) en Schraepen e.a. (2015).

Ten eerste is er een institutionele drempel. Deze drempel houdt verband met het aanbod: het algemene aanbod is niet aangepast; er is niet veel aanbod (Janssen e.a., 2010); er is niet genoeg begeleiding met ervaring en kennis (Mokos & Van Meerbeeck, 2004); de uren passen niet (Bracke, 2006), het is te ver (Beart, Hawkins, Kroese, Smithson, & Tolosa, 2001; Unicef, 2007); een te grote groep (Mokos & Van Meerbeeck, 2004); er is een gebrek aan aangepaste structuur (Mokos & Van Meerbeeck, 2004).

Ten tweede kan een informatieve drempel een rol spelen. Deze drempel verwijst naar een mogelijk tekort aan informatie: informatie omtrent het algemene inclusieve jeugdwerk wordt door de betrokkenen niet gevonden (Janssen e.a., 2010).

Ten derde valt ook een dispositionele drempel niet uit te sluiten. Bij deze drempel staat beeldvorming en het gevoel centraal dat kinderen met een beperking voelen bij de georganiseerde vrijetijdsbesteding: ze voelen zich onwennig tijdens de vrijetijdsactiviteiten (Beart e.a., 2001; Unicef, 2007); de kinderen met een mentale beperking hebben het gevoel dat het aanbod niet voor hen bedoeld is (Schraepen e.a., 2015); ze voelen zich gepest (Mokos & Van Meerbeeck, 2004); ze hebben het gevoel dat ze door de moeilijke communicatie niet begrepen worden (Mokos & Van Meerbeeck, 2004).

Tot slot valt er een situationele drempel te vermelden. De vrijetijdsbesteding van kinderen met een mentale beperking is afhankelijk van de leefomgeving waarin het kind vertoeft: de ouders, de school, de instelling... (Unicef, 2007). Ze groeien vooral op in een vertrouwde omgeving met een sociaal netwerk waarin ze grotendeels contact hebben met personen die ook een beperking hebben. Dit heeft een impact op de identiteitsontwikkeling. Bij een kind met een mentale beperking kan de vrijetijdsbesteding bijvoorbeeld amper of niet bijdragen tot het verwerven van autonomie en zelfontplooiing (Reeve, 2006). Daarnaast wijst Reeve (2006) erop dat ze zich ook weerloos voelen, wanneer ze de beschermde contexten verlaten. Het is dus belangrijk dat deze kinderen of jongeren vooralsnog bij het reguliere vrijetijdsaanbod kunnen aansluiten (Reeve, 2006). De momenten waarop zij hun vrije tijd hebben is anders dan de kinderen zonder beperking (Bracke, 2006). Daarnaast valt op dat ouders vaak te beschermend kunnen zijn (Mokos & Van Meerbeeck, 2004). De afhankelijkheid van ouders werkt eveneens drempelverhogend (Unicef, 2007). Uit onderzoek bleek dat het al dan niet participeren aan de vrijetijdsactiviteiten meer bepaald wordt door persoonlijke en contextuele factoren dan door factoren die te maken hebben met de beperking (Badia e.a., 2011).

2.3 Inclusie

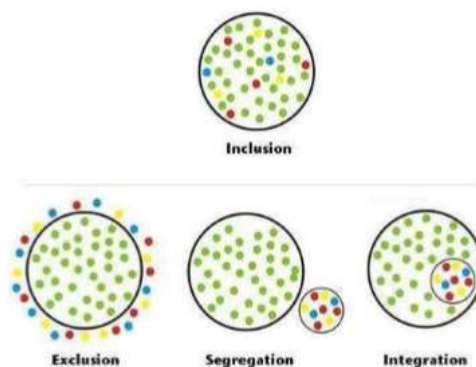
2.3.1 Inclusie: een begripsomschrijving

Wereldwijd is het besef gegroeid dat personen met een beperking te maken krijgen met verschillende participatiedrempels in de samenleving. Het VN-verdrag is duidelijk: *"Personen met een handicap zijn personen met langdurige fysieke, mentale, verstandelijke of zintuiglijke beperkingen die hen in wisselwerking met diverse drempels kunnen beletten volledig, daadwerkelijk en op voet van gelijkheid met anderen te participeren in de samenleving."* (Verenigde Naties, 2006).

De inclusiegedachte gaat ervan uit dat ieder mens het recht heeft om zijn steentje bij te dragen tot de samenleving. Inclusie is dan ook een basisrecht. Dit betekent dat een persoon met een beperking op een inclusieve manier aan vrijetijdsbesteding zou moeten kunnen doen, en dit zonder uitgesloten te worden (Wuyts, 2005). Inclusie is niet enkel een thema voor mensen met een beperking. Inclusie betekent dat iedere persoon, al dan niet met een beperking, zich gerespecteerd voelt, erbij hoort en zijn vaardigheden kan tonen en ontwikkelen (Verfaillie, 2016). Dit begrip wordt vooral gebruikt in het debat rond het functioneren van allochtonen, kansarmen en mensen met een beperking in onze samenleving (Van Gennep, 2007; Van Houten, 2009). Er is echter vaak nog sprake van exclusie: mensen met een 'handicap' of beperking worden dikwijls uitgesloten omwille van hun beperking. Exclusie is dan ook het omgekeerde dan inclusie (de Beco, 2016).

Naast de begrippen exclusie (uitsluiting) en inclusie (insluiting) zijn er nog andere verwante begrippen die om uitleg vragen: 'segregatie' en 'integratie'. Segregatie houdt in dat personen met een beperking zich groeperen en samen een aparte groep vormen, los van de personen zonder beperking. Concreet kan het bijvoorbeeld gaan over het oprichten van eigen doelgroepspecifieke verenigingen. Het begrip 'integratie' wordt weleens verward met het begrip inclusie. Er is echter een groot verschil tussen deze twee begrippen. Bij integratie is het de bedoeling dat personen met een beperking zich in de samenleving integreren. Deze benadering gaat er vanuit dat een persoon met een beperking zich moet schikken naar de samenleving. In het beste geval krijgt hij ondersteuning vanuit de samenleving. Bij inclusie ligt de verantwoordelijkheid tot aanpassing niet bij de mensen met een beperking, maar wel bij de samenleving (de Beco, 2016; Hermsen e.a., 2007). Bedoeling is er voor te zorgen dat iedereen zo goed mogelijk kan deelnemen aan het maatschappelijk leven. Mogelijks moeten hiertoe wat drempels verlaagd of aanpassingen voorzien worden (Verfaillie, 2016). Intussen is streven naar inclusie een belangrijke tendens geworden in het maatschappelijk leven. Dit is bijvoorbeeld het geval voor het onderwijs dat met het M-decreet reeds de stap naar inclusie heeft gezet. Voortaan kunnen kinderen met een beperking ook terecht in het reguliere onderwijs (de Beco, 2013).

De volgende figuur maakt de verwante concepten duidelijk:

Figuur 1 inclusie - integratie (Aangepast overgenomen uit de Beco, 2016, p7)

Het spreekt voor zich dat het jeugdwerk vroeg of laat ook geconfronteerd zou worden met het inclusieverhaal. In dit kader past het aandacht te besteden aan het verschil tussen algemeen en specifiek jeugdwerk. Specifiek jeugdwerk wordt gebruikt voor jeugdwerk dat zich focust op een bepaalde doelgroep zoals kinderen en jongeren met een beperking. Deze vorm van jeugdwerk benadert jeugdwerk dus eerder vanuit een niet-inclusief standpunt. Algemeen jeugdwerk richt zich tot iedereen. In dit algemeen jeugdwerk worden pogingen ondernomen om tot inclusie te komen. Zo wil het algemeen jeugdwerk kinderen en jongeren met en zonder een beperking samenbrengen (Bracke, 2006; Coussée, 2006).

2.3.2 Inclusie: een te hoge drempel

Dat inclusie niet voor de hand ligt blijkt uit onderzoek naar mogelijke argumenten die verklaren waarom inclusie voor een organisatie een probleem kan vormen. Hieronder volgen een aantal argumenten die Schraepen e.a. (2015) op het spoor kwamen.

Zo was er op de eerste plaats een organisatorisch argument. De organisatie met haar werking, visie, procedures en regels maken inclusie moeilijk. Een onvoldoende aantal animatoren draagt ook bij tot dit organisatorisch probleem.

Het toegankelijkheidsargument is een tweede verklaring voor het ontbreken van inclusie. Het gaat om ontoegankelijkheid veroorzaakt door de fysieke omgeving (trappen, hindernissen). Daarnaast kunnen ook drempels op vlak van informatie en communicatie en van mobiliteit aan de basis liggen van die ontoegankelijkheid.

Een derde argument, het functionele argument, haalt belemmeringen aan die het gevolg zijn van het aanbod van de organisatie: de activiteiten en de beperking kunnen niet gecombineerd worden; er is mogelijk een gebrek aan aanpassingen.

De problemen op vlak van begeleiding vormen een vierde argument: het competentieargument. De draagkracht van de organisatie is onvoldoende om aan inclusie te doen. Dit komt meestal door een gebrek aan opleiding, kennis en vorming.

Verder is er nog het interpersoonlijke argument. De relatie tussen deelnemers met een beperking en andere deelnemers is zo problematisch dat inclusie niet kan. Zo is het samenspelen niet mogelijk omdat het wordt ervaren als overlast voor de andere. Andere onaangename ervaringen zijn ongemak, schrik hebben van mekaar, zich onveilig voelen, zich niet goed voelen in de groep.

Tot slot kan er volgens Schraepen e.a. (2015) ook de beeldvorming en vooroordelen rond mensen met een beperking een weigerachtige of ongemakkelijke houding tegenover inclusie verklaren. Aan de basis ligt de dominerende norm binnen de samenleving. Dit is het normatieve argument. Concreet wordt de beperking louter bekeken als een medisch probleem dat de werking onmogelijk maakt. De nadruk ligt te veel op wat niet mogelijk is in plaats van te focussen op wat mogelijk is (Schraepen e.a., 2015).

2.4 Het speelpleinwerk

2.4.1 Speelpleinwerk: een begripsomschrijving

Zoals hierboven reeds vermeld is er een ruim aanbod van georganiseerde vrijetijdsactiviteiten binnen het jeugdwerk. Binnen dit jeugdwerkeraanbod speelt het speelpleinwerk een belangrijke rol. In 2016 waren er zo'n 557 speelpleinen (Vlaamse Dienst Speelpleinwerk (VDS), 2016b). Het speelpleinwerk werkt vooral eerstelijns. Het richt zich dus direct tot kinderen en jongeren en doet aan echt veldwerk.

Het speelpleinwerk kan wel degelijk beschouwd worden als een vorm van jeugdwerk omdat de doelgroep kinderen zijn tussen 3 jaar (kleuters) tot en met 16 jaar (tieners). Bovendien is de werking niet gericht op commerciële doelen. Doel van de werking is het bevorderen van de ontwikkeling van de jeugd door de invulling van hun vrije tijd. De deelname aan het speelpleinwerk is vrijwillig (Redig & Mol, 2014). Uiteraard is 'het speelplein' toch ergens apart in haar werking (Verbanck & Boutsen, 2013). De Vlaamse Dienst Speelpleinwerking (VDS), erkend als landelijk georganiseerd jeugdwerk, haalt volgende bijkomende kenmerken aan die het speelpleinwerk vooralsnog van andere jeugdwerkvormen onderscheidt: schoolvakantie als actieperiode zonder overnachting (ambulant), op spelen gericht, laagdrempelig (relatief goedkoop en deelnemers kiezen zelf hoe vaak ze deelnemen) en begeleid door vrijwillige jonge animatoren (Redig & Mol, 2014; Vlaamse Dienst Speelpleinwerk (VDS), 2016b).

Het speelpleinwerk behoort tot het plaatselijk of lokale Vlaamse Jeugdwerk. De werking ontplooit zich op het buurt –of gemeenteniveau. Speelpleinwerk kan ook intergemeentelijk of zelfs regionaal zijn (Redig, 2017; Redig & Mol, 2014). De subsidiëring van plaatselijke speelpleinwerking viel tot 2016 onrechtstreeks, via de lokale besturen, onder het decreet van 6 juli 2012 houdende de ondersteuning en stimulering van het lokaal jeugdbeleid en de bepaling van het provinciaal jeugdbeleid (Vlaamse Overheid, 2013).

De speelpleinwerkingen kunnen onderling verschillen in organisatiestructuur en speelsysteem (Vlaamse Dienst Speelpleinwerk (VDS), 2016b). Er zijn verscheidene organisatiestructuren: gemeentelijke en particuliere speelpleinen. Het gemeentelijk speelplein wordt georganiseerd door de gemeente. Het particuliere speelplein daarentegen wordt georganiseerd door particuliere organisaties (Redig, 2017). Soms kan het speelplein ook georganiseerd worden door een buitenschoolse opvang. Het speelplein kan ook verschillen op basis van hun speelsysteem. De speelpleinwerking is ofwel gesloten, open of een mengvorm. Een gesloten speelsysteem werkt met leeftijdsgroepen: de leeftijdsgenootjes spelen in hun leeftijdsgroep samen een spel. Een open speelsysteem daarentegen is niet leeftijdsgebonden: de kinderen kunnen zelf kiezen welk spel ze spelen (Vlaamse Dienst Speelpleinwerk (VDS), 2016b).

2.4.2 De Vlaamse Dienst Speelpleinwerk

De Vlaamse Dienst Speelpleinwerk (VDS) is een erkende landelijke jeugddienst die diensten verleend aan de 557 speelpleinwerkingen in Vlaanderen (Verbanck & Boutsen, 2013; Vlaamse Dienst Speelpleinwerk (VDS), 2016). De VDS werkt landelijk en tweedelijns: de VDS ontplooit zich over de ganse Vlaamse gemeenschap. Deze jeugddienst ontvangt subsidies van de Vlaamse overheid via het decreet op het vernieuwd jeugd- en kinderrechtenbeleid, binnen de subcategorie landelijk georganiseerd jeugdwerk (Redig, 2017).

Belangrijke domeinen waarop de VDS actief is, zijn: advies, begeleiding en dienstverlening, (kader)vorming en belangenbehartiging bij de overheid en het publiek. De VDS legt hierbij heel sterk de nadruk op het stimuleren van speelkansen in de vrije tijd van kinderen. Daarnaast heeft de dienst ook oog voor vernieuwing in de sector zoals inclusieve speelpleinwerking (Verbanck & Boutsen, 2013; Meire e.a., 2015). De volgende paragraaf gaat hier dieper op in.

2.4.3 Het inclusief speelplein

Een inclusief speelplein is een speelplein waar ieder kind gelijke kansen krijgt op avontuurlijk spelen. De VDS ondersteunt speelpleinen om hun speelpleinwerking toegankelijk te maken voor iedereen door de drempels weg te nemen. Dit geldt voor iedereen, ook kinderen met een beperking of kinderen uit maatschappelijke kwetsbare milieus (Vlaamse Dienst Speelpleinwerk (VDS), 2016a).

In 2006 startte de VDS met de eerste inclusieve werkingen in de provincie Oost-Vlaanderen. In 2009 volgde provincie Antwerpen, hierna ook de andere provincies. Deze inclusieve werkingen kregen projectmatige steun vanuit de provincies (Vlaamse Dienst Speelpleinwerk (VDS), 2017). De laatste jaren maakt inclusief jeugdwerk een sterke opgang: het werkt aanstekelijk. Intussen zijn van de 558 al 142 speelpleinen inclusief geworden (Verbanck, 2016). Hiervan werd één op de vijf speelpleinen begeleid door de VDS (Vlaamse Dienst Speelpleinwerk (VDS), 2017). Door het wegvallen van de provincies zullen de provinciebesturen niet langer het inclusief jeugdwerk kunnen ondersteunen. Deze bevoegdheid verschuift naar het Vlaamse beleidsniveau. De organisatie 'jeugdwerk voor allen' wordt voortaan een landelijke organisatie. Deze overkoepelende organisatie tracht met zijn begeleiding, vormingen, ... tools aan te reiken om zo inclusief mogelijk te werken.

Hierbij is samenwerking op lokaal vlak zeer belangrijk: bijvoorbeeld een samenwerking tussen het speelpleinwerk en ander jeugdwerk of andere diensten... (Vlaamse Dienst Speelpleinwerk (VDS), 2017). Zelf stelt de VDS enkele hulpmiddelen ter beschikking voor speelpleinen die toegankelijk zijn voor kinderen met een mentale beperking. Dit doen zij aan de hand van infomappen (handleidingen), procesbegeleiding en vormingen. De vormingen gebeuren op het speelplein zelf. Animatoren (zonder beperking) kunnen sinds 2016 de vorming "all inclusive" volgen. Daarnaast kunnen jongeren met een beperking sinds 2016 terecht op het speelplein als co-animator. Zij kunnen net zoals de jongeren zonder een beperking vormingen volgen. Zo kunnen ze op het speelplein deeltaken op zich nemen en een getuigschrift ontvangen (Vlaamse Dienst Speelpleinwerk (VDS), 2017).

De VDS beschikt ook over een website waar speelpleinen terecht kunnen voor alle informatie rond het toegankelijker maken van het speelplein: "www.speelplein.net/beterspelen/toegankelijkheid" (Vlaamse Dienst Speelpleinwerk (VDS), 2016a). Het is ook belangrijk te melden dat de VDS sinds kort ook een eigen coördinator 'Inclusie' heeft. Dit geeft een sterk signaal dat de VDS inclusie toch wel belangrijk acht (Vlaamse Dienst Speelpleinwerk (VDS), 2017).

Het speelplein is intussen veel toegankelijker geworden voor kinderen met een fysieke of mentale beperking, kinderen uit kwetsbare milieus, kinderen van allochtone oorsprong, anderstalige kinderen, ...(De Visscher e.a., 2011; Vlaamse Dienst Speelpleinwerk (VDS), 2017). Dit onderzoek richt zich echter enkel tot één van deze groepen, nl. kinderen met een mentale beperking.

3 Onderzoeksvragen

Het onderzoeksveld van deze masterproef zal op volgende manieren afgebakend worden.

Ten eerste beperkt deze masterproef zich tot kinderen/jongeren met een mentale beperking. Ten tweede richt dit onderzoek zich enkel tot de plaatselijke vakantiespeelpleinwerking als een georganiseerde manier van vrijetijdsbesteding. Andere vormen van vrijetijdsbesteding zoals andere jeugdwerkvormen, soorten amateuristische kunstbeoefening en de hele sportsector blijven buiten beschouwing.

Volgende onderzoeksvragen zullen behandeld worden:

Welke maatregelen kunnen de organisatoren van een vakantiespeelplein nemen om kinderen met een mentale beperking als doelgroep in te sluiten, m.a.w. hoe kunnen zij deze kinderen via een inclusieve benadering optimale kansen bieden op participatie aan de speelpleinwerking?

Concreet wordt er een antwoord gezocht op volgende deelvragen:

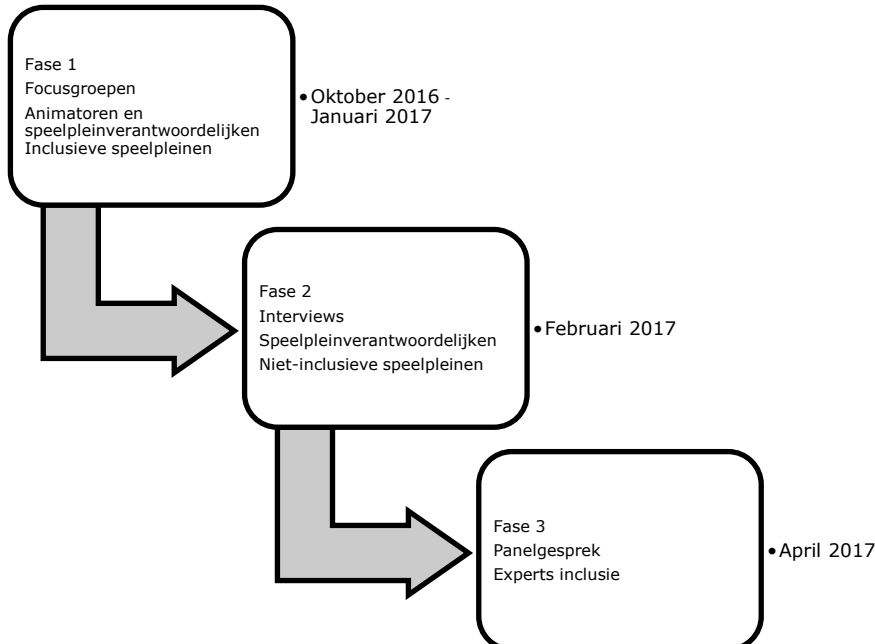
- a. Welke factoren zorgen ervoor dat inclusie binnen de speelpleinwerking als haalbaar of wenselijk wordt beschouwd?
- b. Welke drempels zorgen ervoor dat inclusie binnen de speelpleinwerking als onhaalbaar of onwenselijk wordt beschouwd?

DEEL 2: METHODE EN DATAVERZAMELING

Overzicht

Dit veldonderzoek steunt op kwalitatief onderzoek. Hierbij verzamelt de onderzoeker gegevens van kwalitatieve aard met als doel het onderzoeksonderwerp te beschrijven en te duiden. Kwalitatief onderzoek laat toe om een bepaalde situatie beter te begrijpen. Het is niet de bedoeling om de conclusie te veralgemenen (Baarda, 2013).

Dit onderzoek verliep in drie fases. Een eerste fase omvatte focusgroepen met animatoren en speelpleinverantwoordelijken die ervaringsdeskundigheid opgebouwd hebben in verband met inclusie op het speelplein. In deze gesprekken werd onderzocht welke factoren ervoor zorgen dat inclusie binnen de speelpleinwerking als haalbaar of wenselijk kan wordt beschouwd. In een tweede fase werden speelpleinverantwoordelijken geïnterviewd van speelpleinen die geen inclusie voorzien in hun speelpleinwerking. In deze interviews werd de focus gelegd op de drempels die ervoor zorgen dat inclusie binnen de speelpleinwerking als onhaalbaar of onwenselijk wordt beschouwd. Tot slot volgde er een panelgesprek tussen de onderzoeker, twee experts in inclusie en de inclusieverantwoordelijke van de VDS met als bedoeling de bevindingen uit de twee vorige fases te bespreken om zo tot een terugkoppeling te komen.

Figuur 2 Overzicht onderzoeksproces

Betrouwbaarheid en validiteit

De mate waarin informatie uit de focusgroepen en interviews niet gebonden is aan toeval, wordt ook wel eens de betrouwbaarheid genoemd (Baarda et al., 2012). In dit onderzoek verhoogt de onderzoeker de betrouwbaarheid door het gebruik van opnameapparatuur.

Hiernaast heeft de onderzoeker ook aandacht voor de validiteit van dit onderzoek. Validiteit is de mate waarin informatie uit de focusgroepen, interviews en het panelgesprek een juiste afspiegeling vormt van de werkelijkheid (Baarda et al., 2012). Om de validiteit te verhogen wordt er gebruik gemaakt van meerdere methodes om de informatie te verzamelen: focusgroepen, interviews en panelgesprek met experts.

In volgende paragrafen volgt voor elke fase van het onderzoek een beschrijving van de respondenten of deelnemers, het onderzoeksopzet en het meetinstrument. Het analyseren van de gesprekken van de focusgroepen, de interviews en het panelgesprek gebeurden op dezelfde manier. De analyseprocedure is terug te vinden in de laatste paragraaf van dit hoofdstuk.

1 Fase 1: focusgroepen

Respondenten

Om te bepalen welke respondenten, in dit geval welke speelpleinen, mee zouden betrokken worden bij het onderzoek, koos de onderzoeker voor een selecte steekproef. De onderzoeker selecteerde in samenspraak met de VDS vier verschillende speelpleinen met als bedoeling een heterogene groep speelpleinen te krijgen. Er was oog voor heterogeniteit op vlak van volgende elementen:

- het aantal jaren dat het speelplein kinderen met een mentale beperking reeds toelaat;
- het al dan niet begeleid worden in het inclusieve traject door de VDS.

Hierdoor kon er gezorgd worden voor voldoende diversiteit met als spectrumeinden twee speelpleinen die al lang ervaring hebben met inclusiewerking en één speelplein dat maar een paar jaar geleden met een inclusiewerking gestart is. Eén van de speelpleinen maakt bovendien geen gebruik van de opleidingsmogelijkheden van de VDS. De vier geselecteerde speelpleinen zijn alle vier gemeentelijke speelpleinen en lid van de VDS. Hier is dus ook een zekere homogeniteit aanwezig: de opleidingsmogelijkheden en de werkingsomstandigheden zijn nagenoeg vergelijkbaar.

Samen met de VDS werden volgende speelpleinen geselecteerd als onderzoekspopulatie:

- Speelplein Tureluur (Destelbergen)
- Speelplein 't Foensjske (Gooik)
- Speelplein de Piereman (Grimbergen)
- Speelplein de Spin (Meise)

Verdere kenmerken van de speelpleinen zijn terug te vinden in bijlage (zie bijlage 3).

Voor elk speelplein werd een focusgroep samengesteld. Elke focusgroep bestond uit een vier tot tien personen. Het overzicht met de respondenten per focusgroep is terug te vinden in bijlage (bijlage 3). Deelnemers van de focusgroep waren de speelpleinanimatoren die expliciet de ondersteuning van kinderen met een mentale beperking voor hun rekening nemen. Hierdoor won de focusgroep aan ervaringsdeskundigheid. Daarnaast was bij twee speelpleinen ook de verantwoordelijke van het speelplein aanwezig. De andere twee speelpleinverantwoordelijken konden er niet bij zijn, maar werden voor en na de focusgroep bevraagd via mail of een interview. De speelpleinverantwoordelijken konden meer licht werpen op het beleid en de organisatorische onderbouw van het speelplein (onder meer de praktisch-organisatorische zaken, het budget...).

Om zoveel mogelijk animatoren bijeen te krijgen voor de focusgroep ging de onderzoeker in de zomervakantie van 2016 reeds langs bij de verschillende speelpleinen. Vervolgens werd met de medewerking van de speelpleinverantwoordelijke een 'doodle' opgesteld. Animatoren die in aanmerking kwamen voor een focusgroep konden met de 'doodle' aanduiden welke data ze verkozen.

Onderzoeksopzet

Concreet was er in deze fase aandacht voor factoren die ervoor zorgen dat inclusie binnen de speelpleinwerking haalbaar of wenselijk wordt. Deze informatieverwerving gebeurde d.m.v. focusgroepen. In deze groepen leveren de gesprekken, gemodereerd door de onderzoeker, kwalitatieve gegevens op die hem/haar kunnen helpen bij het onderzoek. Dergelijk gesprek heeft als voordeel dat de onderzoeker veel verschillende meningen in korte tijd kan horen. Bovendien kunnen de animatoren elkaar aanvullen en inspireren. Een nadeel is echter dat allerlei groepsprocessen zoals groepsdruk een rol kunnen spelen (Baarda, 2013). Vermoedelijk gaat dit risico miniem zijn, gezien de aard van het onderwerp.

Voor twee van de vier speelpleinen vond de focusgroep plaats op het speelplein zelf. Bij de andere twee speelpleinen werd de focusgroep afgenomen in een nabijgelegen zaaltje. Zo vonden de animatoren gemakkelijk de weg naar de plaats van de focusgroep. De focusgroepen gingen door in oktober 2016, november 2016 en januari 2017. De gesprekken duurden ongeveer twee uur.

Meetinstrument

De onderzoeker maakte gebruik van een semigestructureerde topiclijst (bijlage 2). Deze lijst vormde de leidraad van de gesprekken. Er stonden enkele topics vast, maar de onderzoeker kon naargelang de discussie bijkomende vragen stellen. De gesprekken van de focusgroep bestonden uit verschillende onderdelen: een voorstellingsronde van de respondenten, een voorstelling van het speelplein, het groepsgesprek op basis van de topiclijst en een bedankingswoordje. Voor de structuur en inhoud van de topiclijst heeft de onderzoeker zich laten inspireren door het onderzoek van Van Diessen (2002) in Bracke (2006) en Schraepen e.a. (2015), besproken in paragraaf 2.2.3 van de literatuurstudie. Zij weerhouden volgende belangrijke factoren en drempels bij minderheidsgroepen: informatieve, institutionele, dispositionele en situationele factoren. De situationele factoren werden niet gebruikt omdat de speelpleinwerking op zichzelf weinig invloed heeft op de context van het kind met een mentale beperking.

2 Fase 2: interviews

Respondenten

In deze onderzoeksfase werden vier speelpleinverantwoordelijken van niet-inclusieve speelpleinen bevroegd. De speelpleinen werden aselect gekozen via de site van de VDS. Het ging om de speelpleinverantwoordelijken van de volgende speelpleinen:

- speelplein de Krabbers (Drogenbos);
- speelplein de Leeuwtjes (Sint-Pieters-Leeuw);
- speelplein Katapult (Tervuren);
- speelplein 't Speelkasteel (Bierbeek).

Bijlage 7 geeft een overzicht van de gegevens van de deelnemende speelpleinverantwoordelijken.

Onderzoeksoopzet

Deze fase wil een antwoord bieden op de vraag: 'welke drempels zorgen ervoor dat inclusie binnen de speelpleinwerking als onhaalbaar of onwenselijk wordt beschouwd?'. Dit deed de onderzoeker door het afnemen van vier interviews bij speelpleinverantwoordelijken van niet-inclusieve speelpleinen. De afspraak met de speelpleinverantwoordelijke werd met een mailtje vastgelegd (zie bijlage 5). Het antwoord van de speelpleinen volgde al snel. De interviews werden afgenomen in februari 2017 en duurden elk ongeveer een uur. De interviews vonden plaats op de jeugddienst van elke gemeente.

Meetinstrument

In de tweede fase van het onderzoek werden de speelpleinverantwoordelijken geïnterviewd aan de hand van een semigestructureerde vragenlijst. Tijdens het interview stonden een paar topics vast, maar er was ook ruimte voor andere vragen. Zo konden respondenten ook een eigen inbreng hebben bij het interview (Baarda e.a., 2012).

Het interviewschema bestond uit verschillende onderdelen: een voorstellingsronde van de respondent, een voorstelling van het speelplein, het interview op basis van de topiclijst en een bedankingswoordje. Voor het opstellen van de vragenlijst baseerde de onderzoeker zich op de drempels van Schraepen e.a. (2015), besproken in paragraaf 2.3.2 van de literatuurstudie.

Het interviewschema is terug te vinden als bijlage (bijlage 6).

3 Fase 3: panelgesprek met experts

Respondenten

De deelnemers aan het panelgesprek waren drie experts die ervaring hebben met inclusie binnen de vrijetijdscontext van kinderen met een mentale beperking. In samenspraak met Pieter Verbanck van de VDS en prof. dr. Guy Redig kwam volgend panel tot stand:

- Kris De Visscher, stafmedewerker bij Demos (een kenniscentrum voor participatie en democratie);
- Dimi Haezebrouck, coördinator vrijetijdspunt bij Oranje vzw (een vrijetijdsorganisatie voor jonge mensen met een beperking);
- Pieter Verbanck, stafmedewerker bij VDS, verantwoordelijk voor inclusieprojecten.

Elk van deze experts werkt vanuit een ander perspectief met kinderen en jongeren met een mentale beperking.

Onderzoeksopzet

De derde fase van het onderzoek werd uitgevoerd door middel van een semigestructureerd panelgesprek met experts. Door hun kennis van het onderwerp kunnen de experts zorgen voor een brede kijk op het onderwerp (Baarda, Hulst, & Goede, 2012). In dit geval hebben ze meer duiding kunnen geven over de toegankelijkheid van het vrijetijdsaanbod in Vlaanderen voor kinderen en jongeren met een mentale beperking. Bedoeling was dat door de toetsing van de resultaten van de focusgroepen (fase 1) en de interviews met verantwoordelijken van niet-inclusieve speelpleinen (fase 2) met de kennis van de experts een kritische synthese mogelijk werd. Dit zorgt er bovendien voor dat de onderzoeksvragen ook vanuit een ander standpunt werden benaderd.

De experts werden gecontacteerd via mail (zie bijlage 9). Al snel werd er via een doodle een datum en plaats afgesproken. Het panelgesprek vond plaats op dinsdag 18 april 2017 in het VDS-bureau van Gent.

Meetinstrument

Het panelgesprek, gemodereerd door de onderzoeker, werd afgenomen aan de hand van een semigestructureerde vragenlijst (zie bijlage 10). De topics van de semigestructureerde vragenlijst werden bepaald door de analyse van de focusgroepen (fase 1) en de interviews met verantwoordelijken van niet-inclusieve speelpleinen (fase 2). Na een kennismakingsronde werd overgegaan naar een inhoudelijk gesprek op basis van de topiclijst.

4 Analyseprocedure

Het analyseren van de gesprekken van de focusgroepen, de interviews en het panelgesprek gebeurden op dezelfde manier. De onderzoeker paste een 'thematic analysis' toe. Hierbij is het niet de bedoeling een theorie te ontwikkelen, maar gaat het enkel om de beschrijving van de verkregen data (Thomas & Harden, 2008). De gesprekken werden opgenomen met een recorder om het analyseren ervan te vergemakkelijken. Bovendien was er in de meeste gevallen een notulist bij. Op basis van de topiclijst werd een labelschema (met sub-labels) opgesteld. De gesprekken werden a.d.h.v. dit schema geanalyseerd. Op basis van de analyse werden de resultaten uitgeschreven.

Het analyseschema van alle gesprekken kan de lezer navragen bij de onderzoeker.

DEEL 3: RESULTATEN

1 Fase 1: focusgroepen

In deze fase werd er a.d.h.v. focusgroepen nagegaan welke factoren ervoor zorgen dat inclusie binnen de speelpleinwerking als haalbaar of wenselijk wordt beschouwd. Uit de focusgroepen met animatoren en speelpleinverantwoordelijken werden er een aantal resultaten vastgesteld. De speelpleinen bleken over veel aspecten dezelfde visie te hebben, maar toch waren er ook belangrijke verschillen. Volgende paragrafen gaan hier dieper op in.

1.1 De aanzet: waarom kiezen speelpleinen voor een inclusieve werking?

De aanzet om tot inclusie over te gaan, is bij de verschillende inclusieve speelpleinen ongeveer hetzelfde. Volgens de speelpleinverantwoordelijke van Tureluur (Destelbergen) was het toelaten van kinderen met een beperking niet nieuw: er komen al jaren kinderen met een beperking naar het speelplein. Het speelplein koos formeel voor een inclusiewerking omdat daardoor vooral een steviger organisatorisch kader kon opgebouwd worden om aan effectieve speelpleinwerking voor kinderen met een beperking te doen. Concreet konden er meer animatoren aangeworven worden en kon het speelplein ook zorgen voor een betere begeleiding van de monitoren op vlak van vorming en coaching. Bovendien wees de verantwoordelijke van Tureluur (Destelbergen) er ook op dat het formele kader, ook de aanvaarding van de kinderen vergemakkelijkte. Ze werden een vast, erkend onderdeel van het speelpleingebeuren.

"Waar vroeger bepaalde kinderen de stempel 'ambetant' kregen, wordt er nu vanuit een andere bril naar hen gekeken en is het contact veel beter" – Speelpleinverantwoordelijke van speelplein Tureluur (Destelbergen)

De speelpleinverantwoordelijken van de Spin (Meise) en 't Foensjske (Gooik) zagen de overstap naar een inclusieve werking als een uitdaging om de deuren van de speelpleinwerking open te stellen voor een breder publiek. Ze vinden als speelplein dat elk kind de kans moet krijgen om zich te amuseren tijdens de vakantie.

Het moet wel gezegd dat een persoonlijke motivatie soms mee een rol speelde in de keuze voor een inclusief speelplein: de speelpleinverantwoordelijke van 't Foensjske (Gooik) bijvoorbeeld was als opvoeder sterk gemotiveerd om voor alle kinderen, dus ook kinderen met een beperking, een kans op leuk spelen te bieden.

Daarnaast kunnen ook lokale factoren mee aan de basis liggen van het inclusiestreven. De speelpleinverantwoordelijke van de Piereman (Grimbergen) was in het verleden gecontacteerd geweest door een lokale contactpersoon van vzw Inclusie Vlaanderen. Dit mondde uit in een jarenlange samenwerking met vzw Inclusie Vlaanderen, maar ook met plaatselijke scholen (Buitengewoon lager onderwijs) en de sociale dienst van de gemeente. Voor de speelpleinverantwoordelijke de Piereman (Grimbergen) kwam het neer op het formaliseren van wat reeds bestond.

1.2 Iedereen welkom ... of toch niet?

Alle animatoren en speelpleinverantwoordelijken waren het erover eens dat iedereen welkom is op het speelplein. Enkel wanneer een degelijke begeleiding niet mogelijk was door een tekort aan animatoren die de kinderen met een beperking willen of kunnen begeleiden, was de komst van een kind met een beperking een probleem. Volgens de speelpleinverantwoordelijken van de Tureluur (Destelbergen) en van de Piereman (Grimbergen) was dit nooit een probleem: er waren steeds voldoende animatoren die kinderen met een beperking wilden begeleiden.

Op de speelpleinen Tureluur (Destelbergen), 't Foensjske (Gooik) en de Spin (Meise) wordt er gekeken naar een match tussen de animatoren en het kind/jongere. Zolang beide partijen (kind en animatoren) zich goed voelen bij de deelname staat het speelplein open voor het kind met een mentale beperking. De speelpleinverantwoordelijke van de Piereman (Grimbergen) benadrukte dat er voldoende informatie moet zijn over het kind in kwestie. Deze informatie moet in eerste instantie van de ouders komen; vaak is er ook een huisbezoek en wordt er informatie ingewonnen bij de school of de begeleidingsdienst.

Hoewel de meeste respondenten lieten uitschijnen dat ze weinig problemen hadden ondervonden met kinderen met een beperking, was bij elke verantwoordelijke en animator het besef en de vrees aanwezig dat het kon mislopen. In het geval een kind met een mentale beperking andere kinderen en animatoren in gevaar brengt, wordt er in overleg met de ouders naar een andere mogelijkheid tot vrijetijdsbesteding in de vakantie gezocht of wordt de komst naar het speelplein even afgebouwd. Maar dit kan volgens de speelpleinverantwoordelijke van speelplein 't Foensjske (Gooik) bij elk kind gebeuren. Opvallend is de vaststelling dat men geen probleem zou hebben met kinderen met een mentale beperking die niet zindelijk zouden zijn.

Vastleggen tot welke leeftijd het kind met een mentale beperking mag komen, bleek moeilijk te beantwoorden. Door hun specifieke groeiproces kan een kind met een mentale beperking op puberleeftijd een probleem vormen voor de animatoren en de andere kinderen op het speelplein. In elke focusgroep kwam naar voor dat een grens stellen op menselijk vlak moeilijk was. Veel kinderen met een mentale beperking komen al jaren naar het speelplein. Het is emotioneel moeilijk om hen niet meer toe te laten. Bovendien is het speelplein voor sommige van hen de enige belangrijke, zinvolle invulling van hun vrije tijd tijdens de vakantie. De meeste speelpleinverantwoordelijken waren geneigd om geen vaste principiële leeftijdsgrens te stellen. Het was eerder wenselijk de problematiek geval per geval te bekijken. Enkel de speelpleinverantwoordelijke van het speelplein de Piereman (Grimbergen) stelde een grens: hier mogen de kinderen met een mentale beperking tot 14 jaar komen. Ze kunnen nadien wel zelf animator worden op het speelplein: de co-animator. Dit was volgens de animatoren wel geen succes. Paragraaf 1.6 gaat hier verder op in.

1.3 Inclusie op het speelplein door de ogen van animatoren en de andere kinderen

Een grote motivatie bij de monitoren is nodig voor een goede inclusiewerking, volgens de speelpleinverantwoordelijke van het speelplein 't Foensjske (Gooik). Animatoren uit de focusgroepen lijken allemaal een positieve kijk te hebben op kinderen met een mentale beperking op het speelplein. Zij vinden het een echte meerwaarde. Het is een vanzelfsprekendheid geworden op het speelplein. De kijk op een kind met een mentale beperking is veranderd ten opzichte van vroeger. Sommige animatoren staan er nu meer open voor dan vroeger.

"Ik zou me geen speelplein kunnen inbeelden zonder inclusie. Het is gewoon zo vanzelfsprekend geworden. Vanaf het begin wordt je als animator in het inclusieverhaal gesmeten" – Animator speelplein Tureluur (Destelbergen)

Toch is het opmerkelijk dat verschillende beginnende animatoren toegeven dat ze eerst wat schrik hadden van de omgang met kinderen met een mentale beperking. Mits een goede communicatie lijkt de schrik weg te ebben.

"Ja, ik moet eerlijk toegeven dat ik er wel wat schrik van had. Je bent al een beginnening, laat staan dat je dan nog eens opeens moet omgaan met een kind met een mentale beperking. Maar wanneer je voldoende informatie en begeleiding krijgt, gaat deze schrik wel wat weg." – Beginnende animator speelplein 't Foensjske (Gooik)

Het viel tijdens de gesprekken op dat er op elk speelplein voldoende animatoren waren die bereid waren om kinderen met een beperking te begeleiden. Het was wel zo dat de meeste ondervraagden reeds inclusieanimators waren. Dit neemt niet weg dat ze eigenlijk sterk gemotiveerd zijn, zelfs enthousiast. De groep animatoren op het speelplein de Spin (Meise) was niet ervaren. Hoewel een beetje bevreesd wilden ze het wel eens proberen.

"Ik heb er eigenlijk gewoon nog niet over nagedacht. Ik had er wat schrik van. Maar misschien wil ik het weleens proberen volgende zomer" – Beginnende animator de Spin (Meise)

Ook de andere kinderen op het speelplein lijken volgens de animatoren positief te reageren op de kinderen met een mentale beperking op het speelplein. Ze ontfermen zich over deze kinderen. Bovendien aanvaarden ze dat ze anders zijn. In tegenstelling tot sommige animatoren eerst dachten is er weinig sprake van een algemeen pestgedrag tegenover het kind met een mentale beperking. De animatoren en speelpleinverantwoordelijken hebben de indruk dat kinderen veel meer openstaan voor kinderen met een beperking dan vroeger.

1.4 Inclusie op het speelplein... de praktijk

1.4.1 Informatie naar en vanuit de ouders

Drie van de vier ondervraagde speelpleinen maken zich naar de buitenwereld bekend als inclusief speelplein: speelplein Tureluur (Destelbergen), speelplein de Piereman (Grimbergen) en speelplein de Spin (Meise). Dit doen zij aan de hand van een brochure of met een vermelding op de website van het speelplein. Bovendien zorgt ook mond-tot-mondreclame en samenwerking met andere diensten en doelgroepgerichte organisaties voor meer bekendheid. Op die manier krijgen de speelpleinen bekendheid als inclusief speelplein op lokaal vlak, zowel in de buurt als in de gemeente en regio. Volgens de verantwoordelijken van de speelpleinen is de lokale bekendheid als inclusief speelplein een belangrijke drempelverlagende voorwaarde: de ouders van kinderen met een mentale beperking durven de stap naar het speelplein zetten.

Volgens de ondervraagde speelpleinen is informatiedoorstroming van de ouders naar het speelplein ook zeer belangrijk. Het is belangrijk om juiste en relevante informatie te hebben over het kind alvorens het naar het speelplein mag komen. De speelpleinen doen dit op dezelfde manier: ze gaan te werk met speelfiches. Dit zijn fiches waar belangrijke informatie van het kind op staat: wat te doen wanneer het kind niet mee wil spelen, wat te doen wanneer er iets gebeurt... De fiches worden ingevuld door de ouders. Een andere manier is een huisbezoek waarbij het aanvullen van de fiche samen met de animatoren gebeurt. Dit heeft als voordeel dat je het kind in zijn thuissituatie ziet. Het kind toont zijn 'ware' aard. Bovendien kan de informatie wat meer in detail besproken worden met de ouders. Volgens de animatoren van het speelplein de Piereman (Grimbergen) en Tureluur (Destelbergen) kruipt er echter veel tijd en energie in een huisbezoek.

Het grote nadeel bij dit soort van informatieverwerving is volgens de speelpleinverantwoordelijke van 't Foensjske (Gooik) dat je vooroordelen gaat creëren ten opzichte van het kind. Het leidt tot het bestempelen van het kind. Animatoren moeten zelf gaan uitzoeken wat de kinderen kunnen en wat niet. Er bestaat ook geen handleiding per kind, want elk kind is anders. Een andere bedenking die gemaakt werd, was de vrees dat ouders vaak ook een vertekend beeld durven geven van wat het kind kan en wat niet. De ouders willen immers geen risico lopen dat hun kind door de negatieve informatie niet meer naar het speelplein zou kunnen.

Op het speelplein Tureluur (Destelbergen) worden de speelfiches overlopen met alle animatoren en worden ze opgehangen in het 'monikot', zodat elke animator ze kan bekijken. Zo bezit iedere animator informatie over de kinderen met een beperking. Op het speelplein de Piereman (Grimbergen) en op het speelplein de Spin (Meise) worden de speelfiches overlopen met de specifieke inclusieanimatoren.

1.4.2 Een-op-een-begeleiding... of liever niet ?

Om de kinderen met een mentale beperking goed te kunnen begeleiden, zorgen de speelpleinen Tureluur (Destelbergen), de Piereman (Grimbergen) en de Spin (Meise) voor extra begeleiding: de zogenaamde 'inclusieanimator'. Dit is volgens hen nodig om een verantwoorde inclusiewerking te hebben. Enkel 't Foensjske (Gooik) probeert inclusie te bereiken zonder de inzet van specifieke 'inclusieanimatoren'.

De meest gebruikelijke vorm van begeleiding door inclusieanimatoren is de 'een-op-een-begeleiding': het kind met een mentale beperking krijgt begeleiding van één specifieke inclusieanimator. Deze animator begeleidt het kind binnen de gewone groepsactiviteiten. Omdat dit niet altijd mogelijk of wenselijk is, zal de inclusieanimator eventueel ook zorgen voor aangepaste speelvormen (buiten de gewone groepswerking) om het kind speelplezier te geven. De mate waarin de inpassing in de gewone werking kan of de mate waarin moet voorzien worden in een specifieke, aangepaste speelvorm, hangt natuurlijk af van de situatie.

Belangrijk bij de 'een-op-eenbegeleiding' is natuurlijk de matching tussen het kind met een mentale beperking en de inclusieanimator. Hier zorgt de speelpleinverantwoordelijke voor. De speelpleinverantwoordelijken van de Piereman (Grimbergen) en Tureluur (Destelbergen) kijken naar de beschikbaarheid van animatoren en proberen dan voor elk kind een inclusieanimator te vinden die in die week kan zorgen voor begeleiding. Late inschrijvingen kunnen dan soms voor problemen zorgen, daar de koppeling niet altijd evident is. Wanneer er geen match gevonden wordt, kan dit mogelijk leiden tot het niet aanvaarden van het kind. Dit vormt geen probleem gezien de grote bereidwilligheid bij de animatoren. De speelpleinverantwoordelijke van de Piereman (Grimbergen) geeft meer en meer de voorkeur aan gevormde of ervaren inclusieanimatoren, gezien het overtal aan bereidwillige animatoren die willen werken met kinderen met een beperking. In de andere speelpleinen is dat geen must, maar wil men werken met gemotiveerde animatoren die de uitdaging aandurven om een kind met een beperking te begeleiden.

De manier waarop de specifieke inclusieanimatoren worden ingezet, varieert wel op de diverse speelpleinen. Zo kan de duur waarin de animator het kind met een mentale beperking begeleidt, verschillen. De speelpleinen Tureluur (Destelbergen) en de Spin (Meise) wisselen om de halve dag van animator. Dit heeft volgens hen als voordeel dat werken met kinderen met een mentale beperking minder intensief en zwaar wordt voor de animator. Bovendien wordt de inclusiewerking op deze manier door heel de speelpleinwerking en alle animatoren gedragen. Wanneer de animator een bepaalde dag niet beschikbaar, is er dan ook geen probleem. Elke monitor is beschikbaar en is in staat het inclusiekind te begeleiden. Het wisselen om de halve dag heeft volgens hen als nadeel dat het kind niet gemakkelijk een vertrouwensband krijgt met een animator. Hierdoor zal het kind zich misschien niet op zijn gemak voelen. De Piereman (Grimbergen) kiest daarom het kind met een mentale beperking de hele periode te koppelen aan een vaste inclusieanimator.

Op het speelplein de Tureluur (Destelbergen) maakt de speelpleinverantwoordelijke een onderscheid tussen kinderen met een mentale beperking naargelang de ernst van de beperking. Er zijn kinderen die, mits wat extra aandacht, goed kunnen functioneren binnen de leeftijdsgroep. Deze kinderen worden A-(= aandacht)-kinderen genoemd. Daarnaast zijn er echter kinderen die, gezien hun beperkt functioneren, begeleiding nodig hebben van een extra animator, hun inclusieanimator. Dit zijn de B-(= begeleiding)-kinderen. Zowel de A-kinderen als de B-kinderen doen mee met de gewone groepswerking. De A-kinderen kunnen rekenen op extra aandacht binnen die groep. Deze extra aandacht komt van de gewone monitoren. Er worden geen extra animatoren voorzien. De B-kinderen krijgen wel begeleiding door een extra inclusieanimator binnen de groep.

Een andere aanpak is er bij de Spin (Meise) waar er een aparte speelgroep voor kinderen met een beperking bestaat: de 'framboosjes'. Binnen de framboosjes is er een-op-een-begeleiding die om de halve dag wisselt. Wanneer de kinderen met een mentale beperking willen meedoen met de andere groepen kan dit ook. De animatoren zeiden dat de speelpleinverantwoordelijke dit aan het hervormen was en dat hij niet langer met een aparte groep zou werken.

Het speelplein 't Foensjske (Gooik) is een buitenbeentje tussen de besproken speelpleinen. Er worden geen extra animatoren voorzien voor inclusiekinderen. De speelpleinverantwoordelijke vindt dat het beter is dat zoveel mogelijk animatoren in aanraking komen met het kind met een beperking. Zo komt het inclusief karakter beter tot zijn recht. Hij wil niet dat er 'een eiland' ontstaat. De inclusie houdt in Gooik vooral in dat het speelplein de kinderen met een beperking niet uitsluit van de speelpleinwerking, maar dat de speelpleinwerking slechts miniem wordt aangepast. Hij spreekt liever van 'integratie' dan inclusie:

"Integratie betekent: met hetzelfde aantal animatoren/materiaal/mogelijkheden proberen we het kind met zijn/haar beperking een kans te geven mee te functioneren in onze speelpleinwerking ....en indien het niet lukt, dit ook eerlijk met de ouders/kind te bespreken en uitleggen" – Speelpleinverantwoordelijke 't Foensjske (Gooik)

De speelpleinverantwoordelijke van het speelplein 't Foensjske (Gooik) benadrukt wel dat er voldoende animatoren op het speelplein beschikbaar moeten zijn om ondersteuning te geven, maar dit is volgens hem geen probleem op zijn speelplein. Hoofdanimatoren kunnen immers ook inspringen, waar nodig. De speelpleinverantwoordelijke, zelf orthopedagoog, is steeds op het speelplein aanwezig, moesten er problemen ontstaan met het kind met een mentale beperking. Matching tussen animator en kind met een mentale beperking is dus hier niet van toepassing, daar ze niet werken met een-op-een-begeleiding.

Onderstaand schema geeft een overzicht van de verschillen tussen de inclusiewerking van de speelpleinen.

Tabel 2 Overzicht verschillen inclusiewerkingen

	Speelplein De Piereman (Grimbergen)	Speelplein De Spin (Meise)	Speelplein Tureluur (Destelbergen)	Speelplein 't Foensjke (Gooik)
Wissel van inclusieanimator	geen: animator voor een hele periode gekoppeld aan kind	om de halve dag	om de halve dag	geen animator, geen een-op-een-begeleiding
een-op-een-begeleiding	een-op-een-begeleiding binnen gewone groepswerking	een-op-een-begeleiding; opvang binnen aparte groep: de framboosjes	een-op-een-begeleiding (B-kindjes) binnen gewone groepswerking Of extra aandacht (A-kindjes) door gewone animatoren binnen gewone groepswerking	geen een-op-een-begeleiding; opvang door gewone animatoren binnen gewone groepswerking

1.4.3 Ervaring en deskundigheid bij de animatoren en speelpleinverantwoordelijken

De verschillende ondervraagde speelpleinverantwoordelijken en animatoren geven aan dat ze aandacht schenken aan de vorming rond inclusie bij hun animatoren. Dit was voor hen belangrijk. Er bestaat geen handleiding van hoe je met elk kind moet omgaan.

De animatoren van speelplein Tureluur (Destelbergen) gaven aan dat de VDS heel wat rond inclusie doet in zijn basis cursus. Het speelplein maakt ook gebruik van de vormen die de VDS ter plaatse organiseert. Verder geven, de animatoren die orthopedagogie gestudeerd hebben, een blokje over inclusie tijdens de speelpleinleefweek en op de startdag. Animatoren zeggen dat dit ruim voldoende is: je leert vooral door ervaring...! De animatoren van 't Foensjske (Gooik) en de Spin (Meise) zijn het hiermee eens. De meeste kinderen met een mentale beperking waarmee ze in contact komen, komen al een paar jaar naar het speelplein. De monitoren, en zeker de speelpleinverantwoordelijken, kennen de problematiek van de kinderen dus al. Bovendien geven de animatoren elkaar tips bij de begeleiding van de kinderen in kwestie.

"Ik geloof niet in een handleiding voor een kind met een mentale beperking. Elk kind is anders... Ik geloof wel dat je door ervaring kan leren." – Speelpleinverantwoordelijke 't Foensjske (Gooik)

De inclusieanimatoren van de Piereman (Grimbergen) gingen vorig jaar allemaal naar het verdiepingsweekend "all inclusive" van de VDS. De speelpleinverantwoordelijke vond dit een grote meerwaarde: "ze hebben hier veel bij geleerd, ze konden kijken naar de andere speelpleinen hoe zij het aanpakten".

1.4.4 Kleine aanpassingen aan infrastructuur, structuur en materiaal

Terwijl het speelplein 't Foensjske (Gooik) nauwelijks aanpassingen doet, zorgen de andere speelpleinen wel voor aanpassingen. Ze zijn ervan overtuigd dat het gaat om kleine aanpassingen. De speelpleinen streven vooral om de kinderen structuur en rust te bieden. Daartoe doen de speelpleinen aanpassingen zoals:

- het overlopen van de daglijn; zo krijgen kinderen een beeld van wat ze die dag allemaal gaan doen; dit biedt hen meer structuur; zo maakt Tureluur (Destelbergen) er een gewoonte van om deze briefing met de inclusiekinderen te doen voor het toneeltje dat de speeldag inleidt;
- pictogrammen en communicatiekaarten: pictogrammen worden gebruikt om dingen, dagmomenten en activiteiten te visualiseren voor kinderen met een mentale beperking; dit biedt hen meer structuur en herkenning. Zo wordt eten, pauze, ... aangegeven met een specifiek pictogram; met communicatiekaarten kunnen de kinderen die zich verbaal niet goed kunnen uitdrukken tonen wat ze bedoelen;

Figuur 3 Sclera pictogram: boterham eten (Sclera vzw, 2017)

- snoezelmateriaal: snoezelen is een rustgevende activiteit waarmee kinderen door aangename zintuigelijke gewaarwordingen (knuffels, muziek,...) tot rust komen;
- time-outruimtes: dit zijn ruimtes waarin kinderen met een mentale beperking zich kunnen terugtrekken als er even teveel prikkels zijn;
- kleine aanpassingen aan spelletjes: de animatoren van de Spin (Meise) geven toe dat het enige creativiteit vraagt om spelletjes aan te passen, zodat ook kinderen met een mentale beperking aan het spel kunnen deelnemen; het is een kleine moeite, maar het resultaat is zo deugddoend: iedereen doet mee, niemand aan de kant...;
- openspeelpleinaanbod: elke voor-en namiddag worden er op het speelplein Tureluur (Destelbergen) keuzeactiviteiten voorzien; hierdoor wordt het gemakkelijker voor het kind met een mentale beperking een activiteit te kiezen dat bij hem/haar past;
- een werkgroep rond inclusie: speelplein Tureluur (Destelbergen) en speelplein de Piereman (Grimbergen) hebben een werkgroep die door het jaar heen alles regelt rond inclusie; de werkgroep denkt na over nieuw snoezelmateriaal, doet een evaluatie van vorig jaar, organiseert huisbezoeken wanneer er nieuwe kinderen aangemeld worden; andere speelpleinen hebben geen werkgroep rond inclusie, maar er wordt wel aandacht besteed aan inclusiewerking binnen de stuurgroep van het speelplein;
- een bespreking op de dagevaluatie: op het speelplein van Tureluur (Destelbergen) wordt er elke dag een dagevaluatie gedaan met de animatoren; hierbij komt ook de inclusiewerking ter sprake.

1.4.5 Budget: het kostenplaatje valt wel mee

In een inclusiewerking kruipt eigenlijk niet veel geld, volgens de verschillende speelpleinverantwoordelijken. De enige extra uitgaveposten zijn het eventuele snoezelmateriaal en een budget om extra animatoren aan te werven, indien het speelplein opteert voor extra inclusieanimatoren. Voor het budget hangen de speelpleinen af van de financiële ondersteuning door de gemeentes.

"Onze inclusieve werking heeft eigenlijk nog geen geld gekost. Wij hebben wel wat snoezelmateriaal aangekocht, maar dat hoefde eigenlijk niet. De enige kost is extra vorming voor de animatoren, maar daar is meestal wel budget voor". –
Speelpleinverantwoordelijke Tureluur (Destelbergen)

1.5 Inclusie op het speelplein: gewikt en gewogen...

Hieronder volgen een aantal voor- en nadelen van een inclusieve speelpleinwerking. Er is aandacht voor de verscheidene betrokken partijen: de ouders van de kinderen met een mentale beperking, ouders van de andere kinderen, de inclusiekinderen zelf, de andere kinderen, de animatoren. Deze bemerkingen werden geuit door de ondervraagde animatoren en niet door de verscheidene betrokken partijen zelf.

Volgens de ondervraagde animatoren heeft het inclusieve speelplein voor de kinderen met een mentale beperking een meerwaarde. Ze zijn eens weg van de instelling of van huis en kunnen hun vrije tijd spenderen met de leeftijdsgenootjes (of IQ-genootjes). Bovendien leren ze vaak hun grenzen te verleggen. Toch vermoeden de animatoren dat het voor kinderen met een mentale beperking niet altijd even gemakkelijk is om optimaal te functioneren op het speelplein, gezien de immense hoeveelheid prikkels op het speelplein. Dan is het vaak nodig om even apart te gaan zitten. Wanneer er geen inclusie animator is aangeduid of wanneer de inclusie animator om de halve dag wisselt, kan dit volgens sommige animatoren leiden tot verwarring bij het kind met een mentale beperking.

Door inclusie op het speelplein leren animatoren omgaan met kinderen met een mentale beperking. Ze leerden geduld hebben en communiceren met kinderen met een mentale beperking. Al blijkt de communicatie soms niet zo gemakkelijk voor sommige animatoren. Het geeft een gevoel van onmacht. Een ander nadeel van inclusie schuilt in het ontstaan van de neiging om het kind met een mentale beperking anders te gaan behandelen. Animatoren betrappen er zichzelf op dat ze kinderen met een beperking bevoordelen: ze krijgen soms een streepje voor. Volgens de animatoren leidt dit af en toe tot onbegrip van de andere kinderen.

"Het is moeilijk om de kinderen met een beperking soms niet als 'koning' te behandelen. Het is moeilijk om ze niet te veel te bevoordelen. Tot slot zijn het ook gewoon kinderen." –
Speelplein Tureluur (Destelbergen)

Inclusie op het speelplein wordt volgens de animatoren door kinderen zonder beperking ook vrij positief onthaald. Zij ontfermen zich zelfs heel gewillig over kinderen met een mentale beperking. Door inclusie op het speelplein worden kinderen al van kleins af aan geconfronteerd met personen met een beperking. Later zal dit zorgen voor minder vooroordelen. Kinderen zien dat er soms al eens een probleem is met een kind, maar dit is in het dagdagelijkse leven ook zo. Volgens de speelpleinverantwoordelijke van 't Foensjske (Gooik) kan gesteld worden dat inclusie een zekere opvoedende dimensie heeft. De speelpleinwerking kan een leerschool zijn om leren om te gaan met diversiteit en 'anders zijn'.

Er is echter ook een keerzijde. Zoals hierboven reeds vermeld, voelen de animatoren aan dat andere kinderen soms het gevoel hebben dat ze niet op dezelfde manier behandeld worden. Ze vinden dit onrechtvaardig. Vaak zijn ze onwetend over wat het kind met een mentale beperking juist heeft. Dit vergroot volgens de animatoren het onbegrip. Animatoren ervaren ook dat het gedrag van kinderen met een mentale beperking de andere kinderen soms kan afschrikken. Toch relativeren animatoren zelf het probleem: discreet correcte informatie geven over de beperking helpt om begrip, mildheid en geduld te verkrijgen bij de andere kinderen.

Volgens de speelpleinverantwoordelijken uit de verschillende speelpleinen zijn er verschillende voordelen voor ouders van kinderen met een mentale beperking. Het gunt de ouders een 'rustdag'. Zij moeten eens een dag niet zorgen voor hun zorgbehoevend kind. Bovendien kunnen de ouders eens meer aandacht schenken aan de zussen en broers van het kind met een mentale beperking. Ook voor de ouders van de andere kinderen heeft inclusie een voordeel. Zij kunnen zien hoe hun kinderen positief, en in een zeldzaam geval negatief, omgaan met de diversiteit op het speelplein, in dit geval met kinderen met een beperking.

1.6 De co-animator

Op het speelplein de Piereman (Grimbergen), Tureluur (Destelbergen) en 't Foensjske (Gooik) kunnen ook animatoren met een beperking terecht. In tegenstelling tot de positieve kijk op de aanwezigheid van het kind met een mentale beperking op het speelplein, staan de animatoren tegenover deze vorm van inclusie minder positief.

Het is volgens de animatoren moeilijk om de animator met een mentale beperking als volwaardig te beschouwen. Je kan hem/haar bijvoorbeeld niet alleen laten bij de kinderen. Het vraagt heel wat geduld als medeanimator.

De speelpleinverantwoordelijken halen ook praktische problemen aan: wat met het attest? wat met de verloning?

1.7 Ondersteuning (door de VDS)

Het valt op dat er een verschil is in de mate waarin de speelpleinen gebruik maken van de ondersteuning door de VDS. Over het algemeen kan gesteld worden dat de ondervraagde speelpleinverantwoordelijken niet veel wisten van het aanbod van infomappen en de website. De vormingen vielen wel erg in trek. Vooral de speelpleinverantwoordelijke van het speelplein de

Piereman (Grimbergen) is lovend over het vormingsweekend "All Inclusive". Ze vond dat er ruimte moest komen voor een extra workshop binnen het vormingsweekend 'All Inclusive' (voor animatoren). In deze workshop zouden de speelpleinverantwoordelijken met de eigen inclusieanimatoren kunnen werken rond de eigen inclusiewerking. De speelpleinverantwoordelijke van het speelplein de Spin (Meise) wou graag meer promotie zien over de ondersteuningsmogelijkheden. De speelpleinverantwoordelijke van Gooik zegt dat hij niet veel gebruik maakte van de ondersteuningsmogelijkheden van de VDS. Hij verklaart dit door de andere visie die hij heeft op de uitwerking van de inclusiegedachte.

Andere steun die de speelpleinverantwoordelijken kregen waren vooral steun vanuit de gemeente, andere diensten, scholen en ouders.

2 Fase 2: interviews met niet-inclusieve speelpleinen

In deze fase werd er a.d.h.v. interviews nagegaan welke drempels ervoor zorgen dat inclusie binnen de speelpleinwerking als onhaalbaar of onwenselijk kan worden beschouwd. Uit de interviews met speelpleinverantwoordelijken konden er een aantal bevindingen vastgesteld worden. Volgende paragrafen gaan hier dieper op in.

2.1 Inclusie op het speelplein? Inclusie, als het moet, maar dan minimaal...

Een inclusief speelplein is voor de speelpleinverantwoordelijken van de niet-inclusieve speelpleinen niet vreemd. Voor hen is een inclusief speelplein een speelplein waar elk kind, ongeacht de beperking, terecht kan; ze dragen het zelfs een warm hart toe. De niet-inclusieve speelpleinen hebben allemaal reeds ervaring met kinderen met een lichte mentale beperking op het speelplein. Het aanvaarden van kinderen met een zwaardere mentale beperking, ligt evenwel wat moeilijker.

In tegenstelling tot de inclusieve speelpleinen maken ze zich echter niet bekend als inclusieve speelpleinen. Volgens de speelpleinverantwoordelijke van de Leeuwtjes (Sint-Pieters-Leeuw) werkt dit juist inclusiever.

"Doordat je jouw speelplein niet inclusief benoemt, wordt er geen stempel op gezet, maar de kinderen zijn gewoon welkom, zonder meer." – Speelpleinverantwoordelijke van de Leeuwtjes (Sint-Pieters-Leeuw)

Net zoals de speelpleinverantwoordelijke van de Leeuwtjes (Sint-Pieters-Leeuw) is de speelpleinverantwoordelijke van de Krabbers (Drogenbos) van mening dat je om inclusief te werken niet bekend hoeft te zijn als inclusief speelplein. Er komen daar ook reeds kinderen met een lichte mentale handicap. Zij krijgen, net zoals de anderstalige kinderen, een proefweek.

De speelpleinverantwoordelijke van speelplein Katapult (Tervuren) heeft ooit al eens een samenwerking opgestart met een inclusief speelplein in de buurt: een soort van uitwisseling. De kinderen van het inclusieve speelplein konden dan een namiddag samen spelen met de kinderen uit het niet-inclusieve speelplein. Dit leek voor sommige kinderen met een beperking moeilijk, want de infrastructuur op het speelplein Katapult (Tervuren) liet niet toe dat kinderen met een rolstoel er konden spelen.

Het speelplein 't Speelkasteel (Bierbeek) heeft een samenwerking met 'Ave Regina', een instelling voor kinderen met gedragsproblemen. Van deze instelling kunnen ze tijdens de grote vakantie de gebouwen lenen, op voorwaarde dat er een paar kinderen met gedragsproblemen naar het speelplein mogen komen. Hierdoor wil de speelpleinverantwoordelijke zich niet bekend maken als inclusief speelplein: er zijn al kinderen met gedragsproblemen. Een eventuele komst van extra kinderen met een zwaardere mentale beperking op het speelplein zou volgens haar leiden tot een te grote draaglast voor het speelplein.

Hoewel bovenstaande niet-inclusieve speelpleinen dus niet op voorhand kinderen met een beperking uitsluiten op hun speelplein, willen de speelpleinverantwoordelijken de aanwezigheid op

het speelplein van kinderen met een mentale beperking toch beperkt houden. Deze beperking gebeurt op twee vlakken. Op de eerste plaats willen ze het aantal kinderen minimaal houden. Op de tweede plaats willen ze niet alle kinderen met een mentale beperking zomaar toelaten. Volgens de speelpleinverantwoordelijken zijn kinderen met een lichte mentale beperking geen probleem. Kinderen met een lichte mentale beperking zijn dan ook reeds geruime tijd aanwezig op de verschillende speelpleinen. Voor de kinderen met een zwaardere mentale beperking moet volgens hen een andere oplossing gezocht worden. De wens om de inclusieve werking minimaal te houden ligt aan de basis van de beslissing om zich niet openlijk inclusief te noemen.

De speelpleinverantwoordelijken zijn er zich trouwens van bewust dat bepalen wie wel en wie niet op het speelplein mag komen spelen, geen gemakkelijke opgave is. Elke verantwoordelijke heeft een eigen mening over wie wel en wie niet mag komen.

De speelpleinverantwoordelijke van de Krabbers (Drogenbos) vindt dat de kinderen met een mentale beperking mogen komen, zolang ze geen extra begeleiding nodig hebben en de kinderen zindelijk zijn. Het speelplein kan immers geen extra begeleiding en zorg geven. Daarom krijgt het kind met een mentale beperking een proefweek.

"Wanneer het kind zoveel ondersteuning nodig heeft, dat er een extra animator voor het kind nodig is kan het speelplein dit niet aan. We hebben niet genoeg budget voor één extra animator voor één kind." – Speelpleinverantwoordelijke van de Krabbers (Drogenbos)

Volgens de speelpleinverantwoordelijke van de Leeuwtejes (Sint-Pieters-Leeuw) zou het mogelijk moeten zijn om, zonder een extra begeleider, één kind met een zware mentale beperking op het speelplein op te vangen. Voorwaarde is wel de aanwezigheid van goede ervaren monitoren, stelt ze. Het kind moet dan wel zindelijk zijn en een zekere vorm van zelfstandigheid hebben. De Leeuwse speelpleinverantwoordelijke verwijst naar het M-decreet in het onderwijs. Dit decreet regelt inclusie van kinderen met een beperking binnen het onderwijs. Ze is van oordeel dat kinderen met een mentale beperking die naar een gewone school gaan, waarschijnlijk ook in staat zouden moeten zijn om op het (gewone) speelplein te functioneren, en dit zonder extra begeleiding.

Op het speelplein de Katapult (Tervuren) zouden de kinderen met een zware mentale beperking misschien toegelaten kunnen worden, maar ze moeten dan wel zindelijk en mobiel zijn. De opvang zal dan wel een extra animator vragen, vermoedt de verantwoordelijke. Voor de Katapult (Tervuren) is dat dan eerder een oplossing voor een éénmalige situatie dan een beleidsoplossing.

2.2 Inclusie... liever niet: onoverkomelijke drempels?

De aanwerving van extra animatoren voor de uitbouw van een inclusieve werking van het speelplein waarbij ook bijvoorbeeld kinderen met een (zwaardere) mentale beperking kunnen opgevangen worden, blijkt een probleem te zijn. De speelpleinverantwoordelijken halen verschillende argumenten aan.

Een probleem dat tijdens de gesprekken duidelijk werd, was het tekort aan animatoren dat kon ingezet worden voor de begeleiding van kinderen met een (zwaardere) mentale beperking. Volgens de speelpleinverantwoordelijke van het speelplein Katapult (Tervuren) heeft het speelplein het al moeilijk om voldoende animatoren te vinden voor sommige periodes tijdens de zomervakantie. Extra animatoren vinden voor inclusiewerking is dus een penibele zaak. De speelpleinverantwoordelijke van de Krabbers (Drogenbos) kent hetzelfde probleem. De animatoren van het speelplein blijven de laatste jaren minder lang actief als animator op het speelplein, waardoor er steeds minder ervaren animatoren zijn.

Naast het tekort aan animatoren, is het gebrek aan opleiding en ervaring van de animatoren ook een reden om geen inclusieve werking te starten. Dit is althans de mening van de speelpleinverantwoordelijke van de Leeuwtjes (Sint-Pieters-Leeuw). Animatoren zouden volgens haar meer gevormd moeten worden. Hetzelfde geluid vinden we terug bij de speelpleinverantwoordelijke van het speelplein Katapult (Tervuren): het is niet alleen belangrijk dat de animatoren open staan voor kinderen met een mentale beperking, maar ze moeten er ook verantwoordelijk voor kunnen zijn. Ervaring is daarbij een 'must' en de animatoren hebben vaak onvoldoende ervaring. Dit stelde ook de speelpleinverantwoordelijke van 't Speelkasteel (Bierbeek) vast:

"Veel animatoren zijn pas zestien en hebben nog weinig ervaring. Ik vind toch dat je enige ervaring moet hebben en vorming gevolgd moet hebben om een inclusieanimator te worden." – Speelpleinverantwoordelijke van 't Speelkasteel (Bierbeek)

Vervolgens is er een emotionele hindernis. De speelpleinverantwoordelijke van de Krabbers (Drogenbos) ervaart dat sommige animatoren niet staan te springen om met kinderen met een beperking te werken. Zij verklaart dit doordat sommige animatoren reeds slechte ervaringen hebben gehad met kinderen met een mentale beperking. De speelpleinverantwoordelijke van 't Speelkasteel (Bierbeek) vindt het belangrijk dat de animatoren open staan voor het begeleiden van kinderen met een mentale beperking, maar de angst van het onbekende hangt in de lucht. Zij spreekt uit ervaring: wanneer de kinderen met gedragsproblemen uit de instelling naar het speelplein komen, is dit voor sommige animatoren reeds een probleem.

Volgens de speelpleinverantwoordelijken van de Leeuwtjes (Sint-Pieters-Leeuw) en van de Krabbers (Drogenbos) is er onvoldoende budget om extra animatoren aan te nemen en snoezelmateriaal aan te kopen voor de begeleiding van kinderen met een zware mentale beperking.

Een laatste reden waarom de inclusieve speelpleinwerking niet georganiseerd wordt, is doodeenvoudig omdat er geen vraag naar blijkt te zijn, aldus de speelpleinverantwoordelijken van Katapult (Tervuren), 't speelmasteel (Bierbeek) en de Leeuwjes (Sint-Pieters-Leeuw). De speelpleinverantwoordelijke van speelplein Katapult (Tervuren) oppert dat dit misschien wel komt door de nabijheid van andere inclusieve speelpleinen in de buurt. De overige speelpleinen hangen een zelfde beeld op. Dit gebrek aan inclusiebehoefte maakt het volgens de speelpleinverantwoordelijke van de Leeuwjes (Sint-Pieters-Leeuw) moeilijk om extra gemeentelijke subsidiëring te krijgen.

Inclusie... een te grote stap?

Uit de interviews bleek dat de speelpleinverantwoordelijken ook zelf eerder terughoudend zijn om de stap naar een inclusieve werking te zetten. Ze hebben het gevoel dat ze onvoldoende kennis en ervaring hebben om te werken met kinderen met een mentale beperking.

"Ik weet zelf heel weinig van inclusie. Als inclusief speelplein kan je geen enkel kind weigeren, volgens mij. Dat mag je niet. Ik kan ook geen kennis en ervaring over brengen naar de animatoren. Het is een hele verantwoordelijkheid de animatoren te stimuleren en te motiveren hierin. Ik ga ook nooit zo'n beslissing nemen zonder mijn animatoren." – Speelpleinverantwoordelijke 't Speelmasteel (Bierbeek)

Een inclusief speelplein brengt een nog grotere verantwoordelijkheid met zich mee en vergt veel tijd, werk en energie, volgens de speelpleinverantwoordelijken. Ze denken daarbij aan het motiveren van animatoren en aan het organiseren van 'intake'-gesprekken om af te wegen wie wel en wie niet op het speelplein kan meedraaien.

De speelpleinverantwoordelijke van de Leeuwjes (Sint-Pieters-Leeuw) haalt bovendien aan dat het voor een inclusieve werking belangrijk is dat de speelpleinverantwoordelijke zijn animatoren door en door kent. Zo kan zij de meest geschikte inclusieanimatoren aanstellen. Dit was de laatste jaren moeilijk want de functie van speelpleinverantwoordelijke is al een paar keer door iemand anders ingevuld geweest.

2.3 Voor de volledigheid: wat inclusie niet tegenhoudt...

De speelpleinverantwoordelijken werden ook bevraagd naar andere mogelijke drempels: het aanpassen van de infrastructuur en van de activiteiten van het speelplein, de houding van de andere kinderen.

Alle speelpleinverantwoordelijken gingen ervan uit dat er niets moest veranderd worden aan de infrastructuur. Het is wel nodig wanneer het kind met een mentale beperking ook een fysieke beperking heeft. Op het speelplein Katapult (Tervuren) zou dit niet mogelijk zijn, want op dit speelplein zijn er heel wat trappen.

Verder zouden de speelpleinverantwoordelijken het wel zien zitten om aanpassingen te doen zodat hun speelplein inclusief kan worden. De speelpleinverantwoordelijke van de Leeuwte (Sint-Pieters-Leeuw) zou bijvoorbeeld hun dagschema verder uitwerken, pictogrammen laten maken, de zaal opsplitsen in kleinere ruimtes en een snoezelhoek maken. Dit laatste zou ook de speelpleinverantwoordelijke van Bierbeek doen.

De aanpassing van de activiteiten lijkt voor de respondenten een must. Sommige activiteiten zijn te moeilijk. Het programma zou vereenvoudigd moeten worden volgens de speelpleinverantwoordelijken van Drogenbos, Sint-Pieters-Leeuw en Bierbeek. Volgens hen zou dit meer creativiteit en geduld vragen van de animatoren (bv. het kind een extra taak geven binnen het spel). De speelpleinverantwoordelijken zouden niet opteren voor een aparte groep of een leeftijdsgroep lager: dit is niet inclusief volgens hen.

Een andere te vrezen drempel zouden de andere kinderen zijn, maar dit blijkt geen probleem te zijn volgens de speelpleinverantwoordelijken. De verantwoordelijke van het speelplein 't speekasteel (Bierbeek) denkt dat er geen taboe meer is rond het thema. De kinderen staan er echt wel voor open, hoewel er altijd wel iemand zal zijn die ermee lacht.

Zoals hierboven vastgesteld blijken de aanpassing van de infrastructuur en van de activiteiten van het speelplein of de houding van de andere kinderen tegenover kinderen met een mentale beperking dus geen echte drempels te zijn.

2.4 Ondersteuning (door de VDS)

De verschillende niet-inclusieve speelpleinen gaven aan dat meer vorming voor animatoren en speelpleinverantwoordelijken kan helpen om de stap naar een inclusieve werking te zetten. Voor de speelpleinverantwoordelijke van de Leeuwte (Sint-Pieters-Leeuw) moet deze vorming wel praktijkgericht zijn: samen met het speelplein kijken naar oplossingen in plaats van te gaan kijken wat er mis kan lopen. De speelpleinverantwoordelijke van de Krabbers (Drogenbos) haalde aan dat het handig zou zijn dat er iemand van de VDS eens zou langskomen om de werking van een inclusief speelplein toe te lichten.

Op vlak van ondersteuning zeggen de speelpleinverantwoordelijken dat ze graag meer steun zouden krijgen vanwege de gemeente. Hierbij gaat het om mentale, financiële en materiële steun.

3 Fase 3: panelgesprek met experts

3.1 Inclusie: hoe dit begrip invullen?

Dimi Haezebrouck benadert de invulling van het begrip 'inclusie' heel pragmatisch. Eigenlijk maakt het volgens hem niet uit welk systeem het speelplein hanteert om inclusie waar te maken: of het nu een-op-een-begeleiding is, een specifiek speelpleingroepje... Het is gewoon belangrijk dat deze kinderen een plaats vinden waar ze hun vrije tijd kunnen doorbrengen binnen een aangepast regulier kader. Dit is de intentie van inclusie. Dimi Haezebrouck bekijkt het zo: *"elk initiatief in die zin verdient dan ook ondersteuning. Ook het laag fruit kan geplukt worden. Als dat geplukt is, zijn we al een hele stap verder. Het is een begin!"*. Kris De Visscher heeft wel een kritische bemerking met betrekking tot het vormen van een apart groepje voor kinderen met een beperking binnen het speelplein: sommige kinderen zullen zich bij deze manier van werken vervelen.

Kris De Visscher is van oordeel dat het wel belangrijk is dat elke manier van werken op maat van het kind is. Hier is volgens de experts trouwens een belangrijke taak weggelegd voor de speelpleinverantwoordelijke die in dialoog met de ouders en het kind moet uitzoeken wat het beste is voor het kind. De andere panelleden treden Kris De Visscher bij. Ze wijzen erop dat een andere benadering op vlak van speelpleinwerking zich opdringt: het speelplein moet in de toekomst nagaan hoe het kan tegemoetkomen aan de behoeften van het kind, terwijl in de gebruikelijke aanpak vooral gekeken wordt of het kind al dan niet past in het beschikbare (onaangepaste) speelpleinsysteem. Of anders gesteld: eigenlijk zou het speelplein zich moeten aanpassen aan het kind en is het inpassen van het kind in het (onaangepast) speelpleinsysteem niet langer aan de orde.

Kris De Visscher droomt van een wereld waar inclusie vanzelfsprekend is, net zo vanzelfsprekend als het samen spelen van meisjes en jongens op een speelplein: *"er staat nu toch ook niet: speelplein, ook voor meisjes"*. Hij benadrukt dat een belangrijke doelstelling van inclusie is ervoor te zorgen dat zoveel mogelijk mensen het gevoel krijgen 'erbij te horen'. Dit is volgens hem misschien veel belangrijker dan de plicht of de wens tot formele aanpassingen. Dimi Haezebrouck relateert: er moeten geen te grootse verwachtingen gecreëerd worden zoals vriendschappen tussen kinderen met en zonder beperking. Hij maakt hier een vergelijking met jeugdwerk en andere vormen van verenigingsleven: *"Jeugdwerk creëert een context die vriendschap en samenhang faciliteert, maar niet garandeert"*. Hij haalt zelf een mooi voorbeeld van inclusie aan: een voetbalmatch.

"Het publiek bij een voetbalmatch geeft mooi de samenstelling van de bevolking weer: je hebt de hele rijke, de hele arme, de oude, de kinderen, de gehandicapten, ... Iedereen zit er voor hetzelfde doel: de wedstrijd beleven. Het beleevingsaspect staat centraal. Hier komen geen vriendschappen uit, maar mensen ontmoeten elkaar wel. Dit gebeurt ook op een speelplein: kinderen krijgen de kans om mekaar te ontmoeten, terwijl slechts weinigen echt vrienden worden. Dit stoort niet: het ontmoeten op zich is reeds een meerwaarde". – Dimi Haezebrouck

3.2 Een 'neen' kan, maar dan wel in dialoog met de ouders

Heel wat speelpleinen blijven echter met twijfels zitten: ze vragen zich soms af of het speelplein voldoende draagkracht heeft om kinderen met een mentale beperking op te vangen, terwijl ze de ouders en kinderen niet willen ontgoochelen.

Kris De Visscher en Dimi Haezebrouck vinden dat een werking het recht heeft om een kind met een beperking te weigeren, maar er moet volgens hen steeds in dialoog gegaan worden met de ouders van het kind. De deskundigen waren van mening dat een organisatie geen principiële "neen" kan zeggen, zonder dat ze meer uitleg geven aan de ouders van het kind met een mentale beperking. De organisaties of werkingen moeten zeggen waarom het kind niet toegelaten wordt: te weinig animatoren, niet aangepaste infrastructuur, ... Zo komt de weigering minder principieel en hard aan: het is een meer gerechtvaardigde "neen".

"Ouders zijn op zoek naar een plaats waar ze weten dat ze hun kind graag gaan zien. Je kan niemand principieel weigeren. Niet eenzijdig een mailtje sturen van: nee, sorry het gaat niet! Dat wordt als heel onrechtvaardig beschouwd. In principe heb je als werking het recht om een kind te weigeren, maar ga dan wel in dialoog met de ouders en leg uit waarom." – Kris De Visscher

Net zoals de speelpleinverantwoordelijken vonden de experts het moeilijk om de grensleeftijd te bepalen waarop kinderen en jongeren met een mentale beperking niet meer terecht kunnen op het speelplein. Ze vinden het erg dat er voor die jongeren zo weinig alternatieven op maat zijn. Dat maakt het pijnlijk om "neen" te zeggen. Ook hier raden Kris De Visscher en Dimi Haezebrouck aan steeds in dialoog te gaan met de ouders. Dimi Haezebrouck weet uit ervaring dat ouders dit zelf wel aanvoelen: ze komen zelf met de vraag of hun kind nog een plaats heeft op het speelplein. Dat is volgens hem het moment om in dialoog te gaan. Bovendien kunnen er ook alternatieven aangeboden worden: het co-animatorschap, een jongvolwassenenaanbod,... Kris De Visscher verwees in dat verband naar de uitstroommethode van de Akabe-scouts. In deze methode rijkt de vzw Scouts & Gidsen Vlaanderen alternatieve vrijetijdsbesteding aan (Scouts & Gidsen Vlaanderen vzw, 2009).

Hoewel de meeste respondenten in de focusgroepen lieten uitschijnen dat ze weinig problemen hadden ondervonden met kinderen met een beperking, was elke verantwoordelijke en animator er zich van bewust dat er agressie kon ontstaan. De speelpleinen proberen voor dit probleem een oplossing te vinden: het kind uitsluiten, halve dagen speelplein voorzien, ... Dimi Haezebrouck raadt aan storend gedrag als een spiegel voor de speelpleinwerking te zien en hieruit te leren:

"Waarom vertoont het kind agressie? Ga als animatoren op zoek naar de prikkels die mogelijk de agressie gestimuleerd zouden hebben bij het kind. Een crisissituatie is een spiegel voor de animatoren en een kans om dichterbij de ouders te komen." – Dimi Haezebrouck

Wanneer de animatoren zich van deze prikkels bewust zijn, kan het agressieprobleem een volgende keer vermeden worden. Verder is een goede voorbereiding en zijn kleine aanpassingen op maat vooraf belangrijk. Zo kan agressie enigszins uitgesloten worden als reden om te weigeren.

De experts wijzen op de noodzaak van een goede communicatie tussen de speelpleinen en de ouders. Enkel op die manier kan een zinvolle dialoog met de ouders tot stand komen. Dimi Haezebrouck wijst in dat verband wel op het gevaar dat ouders niet alles gaan vertellen. Vaak hebben ze al veel tegenslagen achter de rug waardoor ze spaarzaam zijn met de informatie over het kind. Volgens Pieter Verbanck is het dan ook belangrijk dat de speelpleinverantwoordelijke laat zien dat zijn speelplein open staat voor het kind met een mentale beperking. Zo gaat de ouder meer vertrouwen hebben en meer informatie prijsgeven. Dit is het verschil met een doel specifieke organisatie: deze organisatie wordt geacht zich open te stellen. Ouders gaan hier dan ook meer informatie prijsgeven.

3.3 Inclusie: weg met de drempels...

De experts verheugen zich er alvast over dat er toch al heel wat speelpleinen de stap naar inclusie hebben durven zetten. Ze begrijpen wel de twijfels bij de niet-inclusieve speelpleinen, maar ze verzekeren dat de angst voor inclusie niet nodig is.

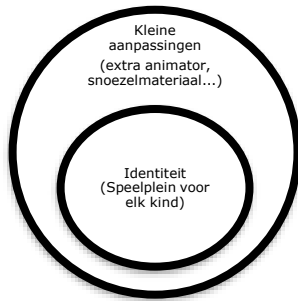
Het valt Dimi Haezebrouck op dat inclusie een zwaarbeladen begrip geworden is. De nadruk lijkt vooral te vallen op de grote hoeveelheid verplichtingen, tijd en energie. Bij veel organisaties heeft inclusie dan ook een negatieve bijklank gekregen. Zorgen voor inclusie wordt door de organisaties vaak als een onmogelijke taak ervaren. Dimi Haezebrouck spreekt daarom liever van het woord 'toegankelijkheid'. Het is minder tastbaar voor de identiteit van de organisatie. Het lijkt buiten de werking te liggen en houdt vooral een 'open ingesteldheid' in. Inclusie wordt volgens hem nog te veel gezien als 'de kers op de taart', als iets speciaals, als een luxe. Men denkt nog te vaak dat pas aan inclusie gedacht kan worden als in alle basisvoorzieningen (voldoende animatoren, materiaal, budget, ...) van het speelplein voorzien is. Volgens hem is dit verkeerd. Het zou het beter zijn dat inclusie, samen met de basisvoorzieningen, altijd een plaats krijgt in de speelpleinwerking. Zo wordt volgens hem inclusie niet als iets bijzonders gezien. Beginnende animatoren worden er direct mee geconfronteerd: ze zullen inclusie als vanzelfsprekend beschouwen.

"Heel vaak wordt de taart eerst gemaakt en dan gaan we er een inclusiekersje opzetten. Eerst wordt het speelplein in zijn basisvoorzieningen goed gezet. Daarna pas inclusie en kansengroepen. Wij doen het omgekeerd: inclusie hoort bij de basis. Je zorgt ervoor dat een beginnende animator eerst de kinderen met een lichte beperking krijgt, maar nooit alleen, binnen een groep met nog andere animatoren. Zo zal de animator er direct mee geconfronteerd worden: hij/zij ziet niets anders en zo wordt het als normaal gezien."- Dimi Haezebrouck

Kris De Visscher heeft hier een mooie metafoor voor: je moet voor inclusie enkel kleine aanpassingen doen en kleine gebruiken veranderen. Inclusie "tast" enkel de buitenste schil van de

werking aan en niet de kern van de werking (visie). Dit geldt zeker voor kinderen met een lichte mentale beperking. Voor kinderen met een zwaardere mentale beperking zal het iets moeilijker zijn, maar deze kinderen zoeken volgens Kris De Visscher toch niet zo snel toenadering en zijn dan ook in aantal met minder.

Figuur 4 Inclusie (Kris De Visscher, 2017)

Dimi Haezebrouck wijst op een ander argument om inclusie niet te schuwen. Inclusie kan volgens hem ook de kwaliteit van de speelpleinwerking in het algemeen ten goede komt. De aanpassingen (aangepaste spelvormen, communicatie met de ouders, animatorenbeleid) kunnen misschien gunstig zijn voor kinderen en jongeren die geen beperking hebben. Sommige kinderen hebben ook nood aan een beetje meer structuur, een beetje meer afspraken, time-outplaatsen, snoezelhoek ... . Bovendien kunnen ook een ander soort animatoren aangetrokken worden: een iets rustigere, meer zorgzame animator. Het nadenken over het wegwerken van drempels doet speelpleinen kritisch nadenken over de kwaliteit van de eigen werking. *"Inclusie geeft meer pit aan het speelplein."*, aldus Dimi Haezebroucke.

Pieter Verbanck vindt het belangrijk om als ondersteuningsorganisatie (de VDS) niet blind te zijn voor de problemen van de speelpleinen. De samenleving en politiek is spaarzaam geworden met subsidies waardoor er minder geld kan besteed worden dan vroeger, hoewel er wel meer verwacht wordt. Hij is het eens met de andere experts: de speelpleinen overtuigen is niet meer zo gemakkelijk. Er is een soort van inclusiemoeheid ontstaan.

De drempels die de niet-inclusieve speelpleinen aangeven zijn voor Pieter Verbanck belangrijk. Hier liggen actiepunten waarop de VDS kan inspelen: niet genoeg infrastructuur, niet genoeg animatoren, niet genoeg kennis...

De experts vinden het goed dat er voortaan een coördinator inclusie is bij de VDS. Dit geeft een sterk signaal naar de speelpleinen dat inclusie belangrijk is.

Inclusie verplichten heeft volgens de experts niet veel zin. Pieter Verbanck gelooft eerder in het 'seeing is believing'-beginsel: *"door niet-inclusieve speelpleinen voorbeelden van goede praktijken te laten zien, kunnen we die speelpleinen misschien overtuigen"*. Hij stelt voor om bij elkaar op bezoek gaan, elkaar te informeren... en de informatie moet blijven circuleren. Alleen zo kan men de schrik weghalen bij de niet-inclusieve speelpleinen. Bovendien is het niet gemakkelijk budget te krijgen wanneer je niet kunt bewijzen dat het goed gependend werd. Enkel door aan inclusie te doen, kunnen subsidies voor inclusie hun weg vinden naar de speelpleinwerking.

DEEL 4: CONCLUSIE EN DISCUSSIE

1 Bespreking onderzoeksresultaten

In de bespreking wordt een overkoepelend antwoord geformuleerd op de onderzoeksvragen. De resultaten worden in verband gebracht met de literatuurgegevens. De gegeven antwoorden zijn niet sluitend. Het gaat eerder om een beschrijvend en verklarend onderzoek (Baarda, 2013). Er wordt een antwoord gegeven op “welke maatregelen kunnen de organisatoren van een vakantiespeelplein nemen om kinderen met een mentale beperking als doelgroep in te sluiten, m.a.w. hoe kunnen zij deze kinderen via een inclusieve benadering optimale kansen bieden op participatie aan de speelpleinwerking?”

In een eerste fase werd er d.m.v. vier focusgroepen met animatoren en speelpleinverantwoordelijken van inclusieve speelpleinen onderzocht welke factoren ervoor zorgen dat inclusie binnen de speelpleinwerking als haalbaar of wenselijk kan worden beschouwd. In een tweede fase werd d.m.v. vier interviews met speelpleinverantwoordelijken van niet-inclusieve speelpleinen onderzocht welke drempels ervoor zorgen dat inclusie binnen de speelpleinwerking als onhaalbaar of onwenselijk kan worden beschouwd. In een derde fase werden de resultaten van de vorige fases besproken a.d.h.v. een panelgesprek met twee experts in inclusie en de coördinator inclusie van de VDS.

Welke factoren zorgen ervoor dat inclusie binnen de speelpleinwerking als haalbaar of wenselijk kan worden beschouwd?

Een inclusieve speelpleinwerking wil kinderen en jongeren met een mentale beperking betrekken bij de speelpleinwerking (Vlaamse Dienst Speelpleinwerk (VDS), 2017). Dit is niet evident. De speelpleinen moeten zich hier open voor stellen. Bovendien moeten ze hiervoor ook vaak drempelverlagende aanpassingen doen. Uit het onderzoek blijkt dat de onderzochte speelpleinen erin geslaagd zijn om bepaalde participatiedrempels weg te werken of alleszins te verlagen. In de volgende paragrafen wordt nagegaan op welke wijze dit succesvol kon gebeuren. Het zijn als het ware ‘voorbeelden van goede praktijk’ die inspirerend kunnen werken voor andere speelpleinen.

Verlaging van de informatieve drempel

Deze drempel verwijst naar een mogelijk tekort aan informatie (Janssen e.a., 2010). Zo werd de informatieve drempel verlaagd door een open communicatie te voeren met de buitenwereld (ouders, omgeving, instellingen, scholen, ...). Volgens de experts en de inclusiecoördinator van de VDS is dit uiterst belangrijk. Dit toont meer openheid naar de ouders toe: de ouders vinden gemakkelijker gegevens over inclusieve speelpleinen in hun buurt; ze zijn hierdoor ook minder bevreesd voor afwijzing. Deze openheid is niet te vinden bij niet-inclusieve speelpleinen. Een open communicatie werkt ook omgekeerd: ouders gaan meer informatie prijsgeven over hun kind. De onderzochte speelpleinen hebben wel degelijk initiatieven genomen om hun inclusieve werking bekend en toegankelijk te maken (website, infobrochure). De speelpleinen, bij monde van hun

speelpleinverantwoordelijken, maken er geen geheim meer van dat ze resoluut voor inclusie gekozen hebben. De aanzet of het motief voor de keuze van inclusie varieert: een pioniersmentaliteit, persoonlijke betrokkenheid van de verantwoordelijke, aansluiting bij de maatschappelijke trend tot inclusie, ... Het succes bleef niet uit: ouders met kinderen met een mentale beperking hebben zich gemeld. Elk inclusief speelplein zorgt ervoor dat er een informatiestroom tot stand komt van en naar de ouders van het kind met een mentale beperking. Dit gebeurt meestal door middel van informatiefiches en huisbezoeken.

Verlaging van de institutionele drempel

Het onderzoek van Mokos & Van Meerbeeck (2004) stelde vast dat een-op-een-begeleiding bij kinderen en jongeren met een beperking belangrijk is. Bij de reguliere speelpleinwerking worden de kinderen echter in groep begeleid. De reguliere speelpleinwerking zal zich dus in de praktijk op dat vlak moeten aanpassen. De aanpassing van het speelplein aan het kind met een beperking is trouwens een kenmerk, zelfs een voorwaarde, voor inclusie.

Buiten het speelplein 't Foensjke (Gooik), hebben de onderzochte speelpleinen inderdaad hun werking enigszins aangepast. De werking werd als volgt aangepast: de kinderen met een beperking spelen mee met de rest van de kinderen, maar er is een extra begeleiding voorzien. Deze begeleiding is een een-op-een-begeleiding, met een wisselende animator of niet, ... De speelpleinverantwoordelijken wijzen hier op het belang van een goede match tussen kind en animator. Op het speelplein in Gooik worden de kinderen met een mentale beperking ingepast in de gewone werking, en dit zonder extra begeleiding. Het speelplein de Spin (Meise) geeft de begeleiding nog een andere invulling. De kinderen met een beperking worden in een eigen groepje gezet: 'de Framboosjes'. Wanneer de inclusiekinderen willen en kunnen, kunnen zij ook meedoen met het reguliere aanbod. Dimi Haezebrouck bekijkt het als expert vooral pragmatisch: er is al te weinig aanbod aan inclusieve werkingen; we moeten blij zijn met alle initiatieven die er zijn, ongeacht de manier waarop dit ingevuld wordt.

De verschillende ondervraagde speelpleinen geven aan dat de inclusieve werking problemen zou kunnen opleveren voor de animatoren bij de begeleiding van hun groepen. Het onderzoek wees uit dat beginnende animatoren zich niet competent genoeg vinden om kinderen met een mentale beperking te begeleiden. De vrees voor agressie is groot bij de animatoren. Een andere uitdaging is het opvangen van het communicatieprobleem. Kinderen met een mentale beperking hebben immers een taalachterstand. Dit kan frustraties opwekken. Om de competentiegraad van de animatoren te verhogen, schenken de speelpleinverantwoordelijken aandacht aan de vorming rond inclusie bij hun animatoren, al dan niet met steun van de VDS. De animatoren beseffen echter wel dat er geen handleiding bestaat van hoe je met elk kind moet omgaan. Volgens hen leer je vooral door ervaring.

Om geen enkel kind uit te sluiten op het speelplein is het volgens de speelpleinverantwoordelijken, de animatoren en de experts nodig dat de inclusiewerking goed voorbereid is. Zo wordt het risico op crisissituaties verminderd. Preventief voorzagen de speelpleinen heel wat kleine aanpassingen: het overlopen van de daglijn, pictogrammen en communicatiekaarten, de snoezelruimte, time-out-

plaatsen, kleine aanpassingen aan spelletjes, openspeelpleinaanbod, een werkgroep rond inclusie, een extra bespreking op de dagevaluatie... Hiervoor is natuurlijk budget nodig, maar dit viel goed mee, aldus de speelpleinverantwoordelijken.

Verlaging van de dispositionele drempel

Het onderzoek ging uit van een dispositionele drempel bij de kinderen met een mentale beperking. De beeldvorming over andere kinderen en het slecht gevoel dat de kinderen met een beperking voelen bij een georganiseerde vrijetijdsbesteding zou volgens onderzoeken hun belangstelling voor deelname aan deze vrijetijdsactiviteiten negatief beïnvloeden (Beart e.a., 2001; Unicef, 2007).

Uit de focusgroepen met animatoren bleek echter dat de animatoren weinig pestgedrag opmerkten tussen de kinderen. Ze zagen zelfs dat de kinderen zich gaan ontfermen over de kinderen met een mentale beperking. De meeste animatoren vonden dat de speelpleinwerking een leerschool kan zijn om leren om te gaan met diversiteit en 'anders zijn'. Dit geldt voor hen en voor de kinderen.

Nagaan of de kinderen met een beperking zich wel degelijk goed voelen op het speelplein, vraagt natuurlijk een bevraging van de kinderen zelf. Dergelijk onderzoek was binnen het kader van deze masterproef niet voorzien.

Door de beperking van de onderzoeksdoelen en -methoden in het kader van de masterproef was een nader onderzoek naar de mogelijke verlaging van de situationele drempel niet mogelijk. Bij het onderzoek naar de situationele drempel gaat men na hoe de context van het kind een rol kan spelen bij de deelname aan de speelpleinwerking. Vraag is trouwens of maatregelen op vlak van speelpleinwerking hier een positieve of negatieve invloed kan teweegbrengen.

Welke drempels zorgen ervoor dat inclusie binnen de speelpleinwerking als onhaalbaar of onwenselijk wordt beschouwd?

Hoewel de onderzochte niet-inclusieve speelpleinen toch al wat ervaring hebben met kinderen met een mentale beperking op het speelplein, willen ze zichzelf toch niet inclusief noemen en maken ze zich niet bekend als inclusief. Ze vrezen dat een open communicatie kan leiden tot een te grote vraag tot deelname vanwege kinderen met een mentale beperking. Het opnemen van kinderen met een beperking gebeurt eventueel geval per geval. De experts vinden dit 'aanwaaibeleid' echter verkeerd en onrechtvaardig. Zij staan voor een open communicatie waarbij het speelplein zich openstelt voor iedereen en aangeeft dat het bereid is inclusief te werken. Toch vinden ze dat een 'neen' kan, maar dan wel in dialoog met de ouders.

Uit de interviews bleek dat de speelpleinverantwoordelijken vooral vrezen dat ze over onvoldoende draagkracht beschikken om de draaglast van een inclusieve werking te dragen. Het onderzoek gaat op basis van de argumenten uit het onderzoek van Schraepen e.a. (2015) na hoe de niet-inclusieve speelpleinen de draaglast concreet zien en ervaren.

Zo was er op de eerste plaats een organisatorisch argument. Alle ondervraagde speelpleinverantwoordelijken zijn ervan overtuigd dat ze extra animatoren moeten voorzien, maar

dat dit problemen zou opleveren. Ten eerste zijn er al te weinig animatoren voor de reguliere werking en ten tweede is er volgens hen te weinig budget om extra animatoren aan te werven. Aansluitend hierbij halen ze het competentieargument naar voor. Door een gebrek aan opleiding, kennis en vorming van zowel de animatoren als de verantwoordelijken kan de begeleiding van de kinderen met een mentale beperking niet naar behoren gebeuren. Ze hopen hierin steun te kunnen vinden bij de VDS. De inclusieve speelpleinen pakken dit probleem aan met extra (interne of externe) vorming.

Het onderzoek ging uit van nog een aantal andere mogelijke hindernissen die de keuze voor inclusie negatief konden beïnvloeden: het interpersoonlijke argument (de relatie kind met een beperking en andere actoren op het speelplein), het functionele argument (belemmeringen die beletten dat het kind kan deelnemen aan de speelpleinwerking) en het toegankelijkheidsargument (trappen, hindernissen, ...). Uit de gesprekken bleek echter dat deze drempels geen echt probleem zouden zijn. De kinderen zonder beperking zullen wel open staan voor kinderen met een beperking. Bovendien zien de speelpleinverantwoordelijken kleine materiële aanpassingen of de aanpassingen aan de activiteiten wel zitten.

Tot slot beargumenteren de speelpleinverantwoordelijken dat, volgens hun ervaringen, de vraag naar inclusieve speelpleinen niet groot is. Dit wordt echter wel tegengesproken door de experts. Dit gebrek aan vraag komt volgens de speelpleinverantwoordelijke van speelplein Katapult (Tervuren) misschien door de nabijheid van andere inclusieve speelpleinen. Het schijnbare gebrek aan inclusiebehoefte maakt het volgens de speelpleinverantwoordelijke van de Leeuwjtjes (Sint-Pieters-Leeuw) moeilijk om extra gemeentelijke subsidiëring te krijgen.

2 Beperkingen eigen onderzoek

De conclusies en bevindingen van het onderzoek mogen niet veralgemeend worden, gezien het relatief lage aantal betrokken speelpleinen. Het onderzoek is eerder beschrijvend en verklarend. Bovendien is uit het onderzoek gebleken dat voor bepaalde bevindingen ook een bevraging van andere actoren binnen de speelpleinwerking aangewezen kan zijn. Deze bijkomende duiding kan in verder onderzoek uitgediept worden. Dit wordt in volgende paragraaf verder besproken.

3 Aanbevelingen verder onderzoek

Vanuit de voorgaande beperkingen van deze masterproef is het zinvol om het onderzoek uit te breiden naar verschillende andere actoren binnen het speelpleingebeuren. Zo kan gedacht worden aan de bevraging van:

- meer inclusieve speelpleinen; dit onderzoek ontdekte mogelijke voorbeelden van goede praktijk; vervolgonderzoek kan nagaan of deze voorbeelden van goede praktijk ook toegepast werden in andere speelpleinen; door een ruimer onderzoek kunnen tevens andere voorbeelden van goede praktijk opduiken;
- meer niet-inclusie speelpleinen; een ruimer onderzoek kan bevestiging brengen van de vastgestelde drempels die inclusie in de weg staan of kan andere drempels aan het licht brengen;
- kinderen met een mentale beperking en hun ouders; dit onderzoek kan uitgebreid worden naar een onderzoek naar bijvoorbeeld de belevingswereld van kinderen met een mentale beperking op het speelplein: 'voelen zij zich echt zo goed als de animatoren aangeven?'; 'willen zij dit soort vrijetijdsbeleving wel?'; 'voelen de ouders het inclusief speelplein wel degelijk aan als een antwoord op hun behoeften?',... ;
- animatoren van niet-inclusieve speelpleinen; het kan nuttig zijn om ook de mening van deze animatoren te betrekken bij het onderzoek: 'wat denken zij over inclusie op het speelplein?';
- gemeente- of stadsbesturen; 'is het echt zo dat de gemeente/ stad geen budget wil of kan vrij maken voor een inclusieve speelpleinwerking?'

4 Beleidsaanbevelingen

4.1 Aanbevelingen voor de speelpleinverantwoordelijken

Dit onderzoek kan nuttig zijn voor andere speelpleinen. Op basis van de resultaten uit het onderzoek kunnen enkele aanbevelingen geformuleerd worden. Hieronder volgt een overzicht van die aanbevelingen.

Naar de speelpleinverantwoordelijken van inclusieve speelpleinen

- Werk een begeleiding uit op maat van het kind;
- Blijf kritisch voor de eigen werking; de praktijkvoorbeelden van andere inclusieve speelpleinen (uit dit onderzoek) kunnen een ander licht werpen op de eigen werking.
- Bereid de inclusiewerking goed voor door een dialoog met de ouders te starten (intakegesprek, huisbezoek).
- Betrek alle animatoren (ook de beginnende) bij de inclusiewerking. Zo wordt de aanwezigheid van kinderen met een beperking meer als vanzelfsprekend beschouwd.

Naar de speelpleinverantwoordelijken van niet-inclusieve speelpleinen

- Treed bij weigering in dialoog met de ouders en maak duidelijk waarom een deelname aan het speelpleingebeuren niet mogelijk is. Zo komt een 'neen' rechtvaardiger over. Denk als speelpleinverantwoordelijke echter ook eens na over wat het speelplein wel kan doen om het kind een plaats te geven.
- Ga de draagkracht en draaglast van de eigen speelpleinwerking kritisch na. Inclusie kan misschien ook een plaats krijgen; mogelijk gaat het slechts om kleine aanpassingen op vlak van materiaal en begeleidingsstructuur (misschien een extra animator). Wees er van bewust dat inclusie niet alleen een last kan zijn, maar dat ze ook een meerwaarde kan zijn voor het speelplein. De kleine aanpassingen komen ten goede aan de andere kinderen die soms ook wat meer rust en structuur nodig hebben. Bovendien kan ook een ander type animator aangetrokken worden: de rustige, zorgzame animator.
- Kaart een mogelijke financiële belemmering voor inclusie aan bij de gemeentebesturen; een maatschappelijk kwetsbare groep betrekken bij de speelpleinwerking is een sociale dienst die door de gemeente moeilijk kan geweigerd worden; zorg wel voor een realistisch kostenplaatje (dat niet noodzakelijk hoog is, gezien de aanpassingen vaak miniem zijn).
Ga eens te rade bij inclusieve speelpleinen en de VDS; hun praktijkvoorbeelden van inclusieve werking kunnen een inspiratiebron zijn; dit gaat van een-op-een-begeleiding tot het vormen van aparte groepjes, met extra inclusieanimatoren of geen extra begeleiding. De experts vonden al deze vormen van begeleiding waardevol en kunnen als voorbeelden van goede praktijk gelden, voor zover ze op maat van het kind zijn en gebeuren in dialoog met de ouders.

4.2 Aanbevelingen voor de VDS

- Zorg dat de ondersteuningsmogelijkheden omtrent inclusie goed gecommuniceerd worden naar de speelpleinverantwoordelijken. Deze mogelijkheden blijken niet altijd even bekend te zijn bij de speelpleinen. Intussen is er wel een infofiche (Pit 5: Inclusie als standaard) beschikbaar. Mogelijk is hiermee dit probleem van de baan.
- Voorzie meer vormingen omtrent inclusie voor speelpleinverantwoordelijken. Uit het onderzoek werd duidelijk dat er een competentietwijfel was bij de speelpleinverantwoordelijken, zeker bij de niet-inclusieve speelpleinen. Daarom zou er, naast de reeds bestaande vorming voor (inclusie)animatoren, een specifieke vorming moeten komen voor speelpleinverantwoordelijken rond inclusiewerking. Een concreet voorstel was het voorzien van een extra workshop binnen het vormingsweekend 'all inclusive' (voor animatoren). In deze workshop zouden de speelpleinverantwoordelijken met de eigen inclusieanimatoren kunnen werken rond de eigen inclusiewerking.
- Bied meer informatie aan rond de praktische inzet van een co-animator: hoe deze co-animator inzetten?, hoe hem begeleiden?, wat met de verantwoordelijkheid?, wat met het attest?, wat met de verloning?
- Zet de promotie rond inclusie verder: speelpleinen die niet-inclusief zijn, maar toch met twijfels zitten, kunnen overtuigd worden. Dit kan door te verwijzen naar voorbeelden van goede praktijk en de speelpleinen duidelijk te maken dat de angst van het onbekende voor niets nodig is. De VDS kan hier ten volle een doorgeef- en schakelfunctie op zich nemen.

5 Conclusie

In de conclusie worden de belangrijkste punten van het onderzoek samengevat (Baarda, 2013). Deze masterproef zocht uit in welke omstandigheden vakantiespeelpleinen via een inclusieve benadering kinderen met een mentale beperking optimale kansen kunnen bieden op participatie aan de speelpleinwerking. Daarbij ging de onderzoeker bij inclusieve speelpleinen op zoek naar elementen van aanpassing die de inclusie haalbaar maakten binnen de speelpleinwerking. Daarnaast ging de onderzoeker ook na welke drempels de niet-inclusieve speelpleinen belemmerden om een inclusieve werking aan te bieden.

De ondervraagde inclusieve speelpleinen slaagden erin om door aanpassingen de participatiedrempels bij kinderen en jongeren met een mentale beperking te minimaliseren. Ten eerste werd de informatieve drempel verlaagd door zich duidelijk bekend te maken als inclusief speelplein. Dit deden de speelpleinverantwoordelijken door brochures, website... Zo vonden ouders de weg naar het speelplein. Vervolgens stelde het onderzoek vast dat ook de institutionele drempel aangepakt werd. De speelpleinwerking werd aangepast door al dan niet te voorzien in een een-op-een-begeleiding met de eventuele inzet van extra inclusieanimatoren. Verder moest vorming voor animatoren en andere kleine aanpassingen (time-outplaatsen, snoezelmateriaal, ...) het speelplein klaarstomen voor inclusie. Tot slot werd de dispositionele drempel verlaagd door de beeldvorming rond aanwezigheid van kinderen met een mentale beperking positief te sturen. Uit het onderzoek bleek dat inclusie voor inclusieve speelpleinen niet als een vorm van ballast werd beschouwd, maar dat inclusie door de betrokkenen eerder als een meerwaarde werd ervaren. Zowel animatoren als kinderen zonder beperking leerden omgaan met kinderen met een mentale beperking en de kinderen met een mentale beperking kunnen hun vrijetijd besteden samen met hun leeftijdsgenootjes of IQ-genootjes.

Desondanks zijn er speelpleinen waarvoor inclusie een stap te ver is. De niet-inclusieve speelpleinen haalden, bij monde van de speelpleinverantwoordelijken, op de eerste plaats een organisatorische argument aan: ze gaven aan dat er geen budget was voor extra animatoren en dat er te weinig animatoren beschikbaar waren. Bovendien was er volgens hen geen grote vraag naar inclusie in hun gemeente. Hierdoor was het moeilijk om extra budget te verkrijgen bij het gemeentebestuur. Tot slot schoven de speelpleinverantwoordelijken het competentieargument naar voor: animatoren en speelpleinverantwoordelijken hebben volgens hen niet genoeg ervaring en kennis.

Het onderzoek maakte echter ook duidelijk dat een aantal drempels geen probleem bleken te zijn voor de niet-inclusieve speelpleinen. Het interpersoonlijke argument zou voor de speelpleinverantwoordelijken geen probleem mogen vormen: kinderen staan immers meestal wel open voor de kinderen met een beperking, menen ze. Het functionele argument en het toegankelijkheidsargument zijn evenmin een drempel: kleine materiële aanpassingen zijn voor de speelpleinverantwoordelijken immers geen probleem.

REFERENTIELIJST

- American Psychiatric Association. (2013). Intellectual Disability.
- Baarda, B., Hulst, M. van der, & Goede, M. P. M. de. (2012). *Basisboek interviewen: handleiding voor het voorbereiden en afnemen van interviews*. Groningen [etc.]: Noordhoff.
- Baarda, D. . (2013). *Basisboek kwalitatief onderzoek: handleiding voor het opzetten en uitvoeren van kwalitatief onderzoek*. Groningen [etc.]: Noordhoff.
- Badia, M., Orgaz, B. M., Verdugo, M. A., Ullán, A. M., & Martínez, M. M. (2011). Personal factors and perceived barriers to participation in leisure activities for young and adults with developmental disabilities. *Research in Developmental Disabilities, 32*(6), 2055–2063. <https://doi.org/10.1016/j.ridd.2011.08.007>
- Beart, S., Hawkins, D., Kroese, B. S., Smithson, P., & Tolosa, I. (2001). Barriers to accessing leisure opportunities for people with learning disabilities. *British Journal of Learning Disabilities, 29*(4), 133–138.
- Bracke, G. (2006). Kinderen en jongeren met een handicap en hun vrijetijdsbesteding. Onderzoek Jeugdwerk met kinderen en jongeren met een handicap: aanbod versus doelpubliek.
- Buntinx, W. H. E. (2003). Wat is een verstandelijke handicap. *Definitie,assessment en ondersteuning volgens het AAMR-model*. Geraadpleegd van http://www.buntinx.org/yahoo_site_admin/assets/docs/Artikel_AAMR_model_2003_NTZ.286121137.pdf
- Coussée, F. (2006). Jeugdwerk als sociaalpedagogische interventie. *Sociale interventie, 15*(3), 28–36.
- de Beco, G. (2013). Het recht op onderwijs voor personen met een handicap volgens artikel 24 van het VN-verdrag inzake de rechten van personen met een handicap: juridische analyse en toepassing in Vlaanderen. *Tijdschrift voor Jeugd en Kinderrechten, 14*(2), 90–104.
- de Beco, G. (2016). Transition to Inclusive Education Systems according to the Convention on the Rights of Persons with Disabilities. *Nordic Journal of Human Rights, 34*(1), 40–59.
- De Donder, L. (2015, februari). *Les 1: Inleiding + thesismarkt*. Gepresenteerd bij Agogisch Onderzoekspracticum, Vrije Universiteit Brussel.
- De Rycke, L., Ackaert, L., Labre, M., Van Hove, G., Castermans, E., Kaesemans, G., & Rogiers, F. (2005). *De Kliksons voorbijgeklikt: reflecties van op de zijlijn*. Antwerpen; Apeldoorn: Garant.

- De Visscher, K., Fort, K., Cools, H., Verbanck, P., & Cavens, J. (2011, Mei). Inclusief Speelpleinwerk. Handicap Infomap. VDS.
- Gooik. (z.d.). Speelplein 't Foensjske. Geraadpleegd van <http://www.gooik.be/vrijetijd/speelpleinwerking>
- Hermsen, P., Keukens, R., & van der Meer, J. (2007). *Mensen met een verstandelijke beperking: praktijkleerboek niveau 4 en 5*. Twello: Van Tricht.
- Janssen, R., Van Puyenbroeck, J., & Smits, D. (2010). *Onderzoek naar behoeften op het gebied van vrijetijdsbesteding van de Brusselse jeugd met een handicap*. Brussel: HUB.
- Jeugd Grimbergen. (z.d.). Speelplein De Piereman. Geraadpleegd van <http://jeugdgrimbergen.eyes-e-tools.net/speelplein.html>
- Jeugddienst Destelbergen. (2013). Speelplein Tureluur. Infobrochure. Destelbergen. Dicht bij alles. Geraadpleegd van <https://issuu.com/gemeentedestelbergen/docs/speelpleinbrochure>
- Kaldenbach, Y. (2015). DSM-5 whitepaper verstandelijke beperking.
- King, M., Shields, N., Imms, C., Black, M., & Ardern, C. (2013). Participation of children with intellectual disability compared with typically developing children. *Research in Developmental Disabilities, 34*(5), 1854–1862. <https://doi.org/10.1016/j.ridd.2013.02.029>
- Kröber, H. (2008). Gehandicaptenzorg, inclusie en organiseren. *University of Humanistic Studies, Utrecht (NL), Doctor of Philosophy*. Geraadpleegd van <http://www.academia.edu/download/36562496/proefschrift-kroeber.pdf>
- Meire, J., Berten, H., Van Breda, L., Dekeyser, P., Schaubroeck, K., & Piessens, A. (2015). *Speelpleinwerkingen in Vlaanderen en Brussel: een onderzoek bij kinderen, begeleiding en verantwoordelijken*. Brussel: Kind & Samenleving. Geraadpleegd van <https://biblio.ugent.be/publication/6864903/file/6864911>
- Meise. (2015). Huishoudelijk reglement voor de speelpleinwerking. Geraadpleegd van <https://www.meise.be/product/295/speelplein-de-spin>
- Mokos, Y., & Van Meerbeeck, A. (2004). *Tijd voor inclusie? Aangepaste vrijetijdsbesteding voor personen met een handicap*. Leuven: LUCAS.
- Poel, H. van der. (2004). *Tijd voor vrijheid: inleiding tot de studie van de vrijetijd*. Amsterdam: Boom.
- Redig, G. (2015). Jeugdwerker als agoog. Vub: PE Agogiek.
- Redig, G. (2017). Jeugd, Jeugdwerk, Jeugdbeleid. In en van Vlaanderen. Vub: PE Agogiek.
- Redig, G., & Mol, V. (2014). Definitie speelpleinwerk.

- Reeve, D. (2006). Towards a psychology of disability: The emotional effects of living in a disabling society. *Disability and psychology*, 94–107.
- Schalock, R. L., Keith, K. D., Verdugo, M. Á., & Gómez, L. E. (2010). Quality of Life Model Development and Use in the Field of Intellectual Disability. In R. Kober (Red.), *Enhancing the Quality of Life of People with Intellectual Disabilities* (Vol. 41, pp. 17–32). Dordrecht: Springer Netherlands. Geraadpleegd van http://link.springer.com/10.1007/978-90-481-9650-0_2
- Schalock, R. L., Luckasson, R. A., & Shogren, K. A. (2007). The renaming of mental retardation: Understanding the change to the term intellectual disability. *Intellectual and developmental disabilities*, 45(2), 116–124.
- Schraepen, B., Maelstaf, H., & Halsberghe, M. (2015). *Vrije tijd als handicapsituatie. De rol van het jeugdwerk binnen de vrijetijdsbesteding van kinderen en jongeren met een handicap. (Onderzoeksrapport)*. Brussel: Artesis Plantijn Hogeschool.
- Sclera vzw. (2017). Sclera Pictorgam: boterham eten. Geraadpleegd van <http://www.sclera.be/nl/>
- Scouts & Gidsen Vlaanderen vzw. (2009). Uitstroommethodiek.
- Simplican, S. C., Leader, G., Kosciulek, J., & Leahy, M. (2015). Defining social inclusion of people with intellectual and developmental disabilities: An ecological model of social networks and community participation. *Research in Developmental Disabilities*, 38, 18–29. <https://doi.org/10.1016/j.ridd.2014.10.008>
- Sorée, V. (2011). Het Verdrag van de Verenigde Naties inzake de Rechten van Personen met een Handicap als sleutel tot meer Kwaliteit van Bestaan. *Ethiek & Maatschappij*, 4(13), 141–161.
- Thomas, J., & Harden, A. (2008). Methods for the thematic synthesis of qualitative research in systematic reviews. *BMC medical research methodology*, 8(1), 45.
- Thompson, L. S. C. A. (2016). Moving Beyond the Limits of Disability Inclusion: Using the Concept of Belonging Through Friendship to Improve the Outcome of the Social Model of Disability. *World Academy of Science, Engineering and Technology, International Journal of Social, Behavioral, Educational, Economic, Business and Industrial Engineering*, 10(5), 1454–1457.
- Thorn, S. H., Pittman, A., Myers, R. E., & Slaughter, C. (2009). Increasing community integration and inclusion for people with intellectual disabilities. *Research in Developmental Disabilities*, 30(5), 891–901. <https://doi.org/10.1016/j.ridd.2009.01.001>

- Unicef. (2007). Wij zijn ook jongeren in de eerste plaats. Rapport van jongeren met een handicap over het respect voor hun rechten in België. Unicef België.
- Van Diessen, T. (2002). Toegankelijkheid van het jeugdwerk. *Krax*, 2(2), 8-10.
- Van Gennep, A. (2007). *Waardig leven met beperkingen: over veranderingen in de hulpverlening aan mensen met beperkingen in hun verstandelijke mogelijkheden*. Antwerpen; Apeldoorn: Garant.
- Van Houten, D. (2009). Werken aan inclusie. *Journal of Social Intervention: Theory and Practice*, 17(3), 45-56.
- Vandeurzen, J. (2014, oktober). Beleidsnota 2014-2019. Wezijn, volksgezondheid en Gezin. afdeling Communicatie, Departement Diensten voor het Algemeen Regeringsbeleid.
- Verbanck, P. (2016, april). Vlaamse Dienst Speelpleinwerk & Inclusief speelpleinwerk?
- Verbanck, P., & Boutsen, T. (2013). DNA 15 - the S-Files Het speelpleinbasisschema. Van animator tot zandbak.
- Verenigde Naties. (2006). *Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap*. New York. Geraadpleegd van <http://www.gripvzw.be/vn-verdrag/92-verdrag-inzake-de-rechten-van-personen-met-een-handicap.html>
- Verfaillie, P. (2016, september). *van exclusie naar inclusie*. Gepresenteerd bij "NET"werk!? ZNA-symposia. Geraadpleegd van https://www.zna.be/sites/zna.be/files/van_exclusie_naar_inclusie.pdf
- Vlaamse Dienst Speelpleinwerk (VDS). (2016a). Wat is inclusief werken? Geraadpleegd van <https://www.speelplein.net/beterspelen/toegankelijkheid/watisinclusie>
- Vlaamse Dienst Speelpleinwerk (VDS). (2016b, september). Definitie "Speelpleinwerk" - Een basis voor meer en beter spelen. *Pit*, 3.
- Vlaamse Dienst Speelpleinwerk (VDS). (2017, februari). Inclusief speelpleinwerk - Inclusie als standaard. *Pit*, 5.
- Vlaamse Overheid. (2013, januari 31). Decreet van 27 juni 2012 houdende de ondersteuning en stimulering van het lokaal jeugdbeleid en de bepaling van het provinciaal jeugdbeleid.
- Vlaamse Overheid. (z.d.). Buitengewoon Basisonderwijs. Geraadpleegd van <https://www.vlaanderen.be/nl/onderwijs-en-wetenschap/onderwijsaanbod/buitengewoon-basisonderwijs>
- Wuyts, B. (2005). *Over narren, kreupelen, doven en blinden: leven met een handicap van de oudheid tot nu*. Leuven: Davidsfonds.

LIJST MET TABELLEN EN FIGUREN

Figuur 1 inclusie - integratie	15
Figuur 2 Overzicht onderzoeksproces	20
Figuur 3 Sclera pictogram: boterham eten.....	34
Figuur 4 Inclusie	46
Tabel 1 Quality Of Life Factors, Domains and Indicators	10
Tabel 2 Overzicht verschillen inclusiewerkingen.....	33

BIJLAGEN

Fase 1: focusgroepen

Bijlage 1: mailtje naar inclusieve speelpleinen

Beste speelpleinverantwoordelijke,

Als studente in de Agogische wetenschappen aan de VUB werk ik momenteel aan mijn masterproef. Deze masterproef gaat over inclusie op het speelplein, meer bepaald over inclusie van 'kinderen met een mentale beperking' op het speelplein. Bedoeling van de masterproef is na te gaan welke maatregelen de organisatoren van een vakantiespeelplein kunnen nemen om kinderen met een mentale beperking als doelgroep in te sluiten, m.a.w. hoe kunnen zij deze kinderen via een inclusieve benadering optimale kansen bieden op participatie aan de speelpleinwerking?

Dit onderzoek wordt mee ondersteund door de VDS. In samenspraak met de VDS koos ik vijf speelpleinen uit die me interessant leken om mee te betrekken in mijn onderzoek. Bij die vijf hoort ook uw speelplein.

Daarom zou ik graag eens polsen naar een mogelijke medewerking van uw speelplein.

Deze medewerking zou zich situeren op volgende vlakken:

- een plaatsbezoek aan het speelplein; dit bezoek zou ik willen plannen voor deze zomervakantie: ik kom dan, uiteraard na een seintje, gewoon eens een kijkje nemen hoe inclusie op het speelplein zich concreet voordoet;
- een focusgroep-gesprek in functie van het onderzoek; zo'n groep omvat 6 tot 8 animatoren en de speelpleinverantwoordelijke; het gesprek zal ongeveer 2 uur duren en is gepland voor oktober-november.

Ik zou het alvast erg op prijs stellen dat u en uw speelplein mij zouden willen helpen.

Verdere concrete afspraken kunnen we dan in een later stadium bespreken.

Hopend op een positief antwoord, dank ik u nu al voor uw belangstelling en medewerking.

Met vriendelijke groeten,

Sien Vandervelde

Bijlage 2: topiclijst focusgroepen

Welkom: mezelf voorstellen

Welkom allemaal! Ik ben Sien Vandervelde. Als studente Agogische Wetenschappen aan de VUB doe ik in mijn masterproef onderzoek rond inclusieve speelpleinen. Dit gebeurt met de ondersteuning van de Vlaamse Dienst Speelpleinwerking. Het onderzoek wil vooral nagaan hoe de speelpleinen staan tegenover inclusie en welke maatregelen de organisatoren van een vakantiespeelplein kunnen nemen om kinderen met een mentale beperking als doelgroep in te sluiten, m.a.w. 'hoe kunnen zij deze kinderen via een inclusieve benadering optimale kansen bieden op participatie aan de speelpleinwerking?'.

Het onderzoek verloopt in verschillende fases, waar telkens een deelvraag centraal staat. De eerste fase gebeurt a.d.h.v. vier focusgroepen met speelpleinverantwoordelijken en animatoren van inclusieve speelpleinen. Hier wordt gezocht naar welke factoren ervoor zorgen dat inclusie binnen de speelpleinwerking als haalbaar of wenselijk wordt beschouwd. Een tweede fase zal gebeuren a.d.h.v. vier interviews met speelpleinverantwoordelijken van niet-inclusieve speelpleinen. Hier worden de drempels gezocht die zorgen dat inclusie binnen de speelpleinwerking als onhaalbaar of onwenselijk wordt beschouwd. Tot slot ga ik in een derde fase de bevindingen bespreken in een panelgesprek met twee experts en de stafmedewerker inclusie bij de VDS.

Maar eerst de focusgroep. Het gesprek wordt opgenomen voor de verwerking van de gegevens. De gegevens zullen anoniem verwerkt worden. Ik wens alvast te benadrukken dat er geen goede of foute antwoorden zijn. De focusgroep duurt maximaal twee uur.

Zijn er nog vragen?

Dan kunnen we eraan beginnen!

Voorstellingsronde

Ik heb mezelf nu voorgesteld. Voor we van start gaan met de focusgroep zou ik graag volgende zaken van jullie weten:

- Naam:
- hoelang jullie al op het speelplein staan:
- hoeveel jaar ervaring met inclusie op het speelplein:
- studie:
- leeftijd:

Vragen

Informatieve drempel

- Welke middelen gebruiken jullie om kinderen met een mentale beperking te bereiken? Brochures, mond-op-mondreclame,...
  - Hebben jullie ook kinderen die in een instelling verblijven?
  - Hoeveel kinderen per zomervakantie komen naar jullie speelplein?
  - Zijn jullie heel de zomervakantie open voor kinderen met een mentale beperking?
- Hoeveel kinderen met een mentale beperking zijn er toegelaten op het speelplein?
  - In hoeverre zijn kinderen met een mentale beperking toegelaten op het speelplein?
- Welke informatie krijgen jullie van het kind met een mentale beperking? Is dit voldoende?

Institutionele drempel

- Worden er extra animatoren in gezet voor het kind met een mentale beperking te begeleiden?
  - Is dit nodig volgens jullie? Waarom?
- Worden er vormingen gegeven voor de animatoren omtrent inclusie op het speelplein?
  - Vinden jullie dat er voldoende ervaring is op het speelplein?
- Welke aanpassingen worden er gedaan aan de infrastructuur? (snoezelruimte?)
- Welke aanpassingen worden er gedaan aan de werking van het speelplein? (daglijn, weekplanning, pictogrammen, gedragskaarten, programma aangepast...)
  - Welke maatregelen werken? Aanraders voor andere speelpleinen?
  - Welke maatregelen werken niet? Afraders voor andere speelpleinen?

Dispositionele drempel

- Welke kijk hebben de andere kinderen op het speelplein op kinderen met een mentale beperking?
- Welke kijk hebben jullie nu op kinderen met een mentale beperking?
  - Is deze kijk veranderd door inclusie op het speelplein?
- Vinden jullie dat het verantwoord is dat kinderen met een mentale beperking op jullie speelplein toegelaten worden?
  - Zijn er speciale criterium waaraan je moet voldoen om inclusiemoni te mogen zijn?

Successen

- Wat zijn de voor -en nadelen voor het kind met een mentale beperking?
- Wat zijn de voor -en nadelen voor jullie, als animatoren?
- Wat zijn de voor -en nadelen voor andere kinderen op het speelplein?

- Wat zijn de voor -en nadelen voor de speelpleinstructuur?

Extra

- Geef me een positieve ervaring en minder goede ervaring met inclusie. Wat hebben jullie geleerd uit de minder goede ervaring?

Bijlage 3: respondenten

De kenmerken van elk speelplein werden bevraagd tijdens de focusgroepen en aangevuld met informatie uit brochures of informatie van op de websites.

Focusgroep 1 (F1): speelplein Tureluur (Destelbergen)

Plaats van opname: Jeugddienst Destelbergen

Moment van opname: 20/10/2016

Kenmerken speelplein (Jeugddienst Destelbergen, 2013):

Het gemeentelijk speelplein Tureluur bestaat eigenlijk uit vier kleinere speelpleinen die elk de speelpleinwerking verzorgen voor een specifieke leeftijdsgroep tussen 2,5 en 15 jaar. Elke dag komen er in totaal gemiddeld 200 kinderen naar dit speelplein. De leeftijdsgroepen zitten elk op een andere locatie, maar wel op wandelafstand van elkaar. Het speelplein Tureluur richt zijn speelplein volgens het 'open speelplein'-systeem. De kinderen krijgen elke voor-en namiddag de keuze om aan te geven aan welke activiteit (georganiseerd door de animatoren) ze willen deelnemen. Wanneer het kind de activiteit niet meer leuk vindt, kan het kind naar een andere activiteit. Alle animatoren volgden een basiscursus 'animator in het jeugdwerk'. Elke leeftijdsgroep heeft één hoofdanimator en één speelpleincoördinator die de hoofdanimatoren aanstuurt. Het speelplein is open tijdens elke paas -en zomervakantie.

Sinds 2012 is het speelplein Tureluur heel de vakantie inclusief en stelt zich ook zo voor in de infobrochure.

Samenstelling focusgroep 1 (F1):

Respondent	Functie	Geslacht	Studie	Jaren ervaring speelplein	Ervaring met inclusie?
R01	Animator	Vrouw	1ste Ergotherapie	3 jaar	Inclusieanimator
R02	Animator	Vrouw	6de secundair	2 jaar	Inclusieanimator
R03	Animator	Man	Kleuteronderwijs	4 jaar	Inclusieanimator
R04	Animator	Vrouw	Verpleegkunde	3 jaar	Inclusieanimator
R05	Animator + Hoofdanimator	Man	Geneeskunde	4 jaar	Inclusieanimator + Werkgroep
R06	Animator + Hoofdanimator	Vrouw	Orthopedagogie	7 jaar	Inclusieanimator + Werkgroep

Focusgroep 2 (F2): speelplein 't Foensjske (Gooik)

Plaats van opname: Vergaderzaal de Rilleman in Gooik

Moment van opname: 25/10/2016

Kenmerken speelplein (Gooik., z.d.):

't Foensjske is een gemeentelijk speelplein in Gooik. Gemiddeld komen ongeveer 100 kinderen tussen 2,5 en 14 jaar per vakantiedag naar het speelplein. De kinderen worden, net zoals bij speelplein Tureluur, verdeeld in verschillende leeftijdsgroepen. Per 10 kinderen is er één animator. Elke week is er één hoofdanimator voorzien. De coördinator is steeds aanwezig op het speelplein. 't Foensjske is een gesloten speelplein. Dit houdt in dat de kinderen in de leeftijdsgroepen in groep een activiteit doen onder begeleiding van vaste animatoren. Het is niet nodig om als animator een basiscursus 'animator in het jeugdwerk' te volgen, toch stimuleert de speelpleinverantwoordelijke zijn animatoren hiertoe. Het speelplein is open elke paas -en zomervakantie.

Het speelplein 't Foensjske stelt zich niet voor als een inclusief speelplein, maar toch komen er kinderen met een beperking naar het speelplein: iedereen is wel welkom, maar er worden geen extra animatoren ingezet ter ondersteuning.

Samenstelling focusgroep 2 (F2):

Respondent	Functie	Leeftijd	Geslacht	Studie	Jaren ervaring speelplein	Ervaring met inclusie?
R01	Speelplein coördinator	41	Man	Opvoeder	26 jaar 11 jaar Gooik	In opleiding + op het speelplein
R02	Animator en Hoofdanimator	21	Vrouw	Kleuteronderwijs + Buitengewoononderwijs	7 jaar	In opleiding + op het speelplein
R03	Animator	19	Man	Zorgkundige	4 jaar	In opleiding + op het speelplein
R04	Animator	16	Vrouw	Wetenschappen-Wiskunde	1 jaar	Op het speelplein

Focusgroep 3 (F3): speelplein de Piereman (Grimbergen)

Plaats van opname: Gemeentehuis in Grimbergen

Moment van opname: 8/11/2016

Kenmerken speelplein (Jeugd Grimbergen, z.d.):

Het speelplein de Piereman in Grimbergen is een gemeentelijk speelplein waar kinderen van kleuterleeftijd en lagere schoolleeftijd elke paas -en zomervakantie welkom zijn. Per dag komen er gemiddeld 275 kinderen naar het speelplein waaronder gemiddeld 10 inclusiekinderen. De kinderen worden verdeeld in leeftijdsgroepen. Er zijn twee hoofdanimatoren per week. Animatoren hoeven nog geen animatorencursus gevolgd te hebben, maar zij krijgen dan wel een mini-opleiding door het MOP (het 'MonitorenOndersteuningsProject' van het speelplein van Grimbergen). Het MOP is opgestart door enkele oud-monitoren. Dit project ondersteunt de monitoren op het speelplein en organiseert enkele monitorenactiviteiten om de sfeer wat op te krikken.

Inclusie

Sinds 2001 is het speelplein inclusief.

Samenstelling focusgroep 3 (F3):

Respondent	Functie	Leeftijd	Geslacht	Studie	Jaren ervaring speelplein	Ervaring met inclusie?
R01	Animator	20	Man	Interieurvormgeving en houtbewerking	5 jaar	Cursus Inclusie + 1
R02	Animator	21	Vrouw	Orthopedagogie en pedagogie van het jonge kind	6 jaar	Cursus Inclusie +4
R03	Animator	19	Vrouw	Lageronderwijs	4 jaar	Cursus Inclusie +2
R04	Animator	17	Vrouw	Economie-Wiskunde	3 jaar	Cursus Inclusie +1
R05	Speelplein coördinator	45	Vrouw	/	22 jaar	Cursus Inclusie +15

Focusgroep 4 (F4): speelplein de Spin (Meise)

Plaats van opname: Speelplein de Spin in Meise

Moment van opname: 3/01/2017

Kenmerken speelplein (Meise, 2015):

De Spin in Meise verwelkomt elke schoolvakantie maximum 150 kinderen tussen 2,5 en 12 jaar. De vakantieperiodes waarin kinderen met een beperking kunnen deelnemen aan de speelpleinwerking zijn in zekere mate beperkt: één week gedurende de paasvakantie, de eerste twee weken van juli en de laatste 2 weken van augustus. De kinderen worden, net zoals bij de vorige speelpleinen, verdeeld in leeftijdsgroepen. In de leeftijdscategorie 2,5 tot 4 jaar en 9 tot 12 jaar zullen er maximum 9 kinderen toegelaten worden per animator. In de leeftijdscategorie 4 tot 6 jaar en 6 tot 9 jaar zullen er maximum 12 kinderen toegelaten worden per animator. Het speelplein heeft een gesloten speelaanbod.

Het speelplein 'de Spin' is sinds 2002 inclusief. Voor de inclusieve speelpleinwerking wordt 1 hoofdanimator aangesteld, alsook 1 animator per kind. Kinderen met een beperking vormen een groepje: de framboosjes.

Samenstelling focusgroep 4 (F4):

Respondent	Functie	Leeftijd	Geslacht	Studie	Jaren ervaring speelplein	Ervaring met inclusie?
R01	Hoofdanimator	22	Vrouw	Pedagogische Wetenschappen	7 ^{de} jaar	Nooit
R02	Animator	16	Vrouw	Kantoor	2.5 week	Nooit
R03	Animator	16	Vrouw	Economie-talen	1 ^{ste} week	Nooit
R04	Animator	16	Man	Economie-talen	2 jaar	Nooit
R05	Animator	17	Man	Economie-talen	1 ^{ste} week	Nooit
R06	Animator	18	Vrouw	/	3 ^{de} jaar	1 ^{ste} jaar
R07	Animator	17	Vrouw	Jeugd -en gehandicaptenzorg	2.5 week	Nooit
R08	Animator	16	Vrouw	STW	1 ^{ste} week	Nooit

Bijlage 4: informed consent focusgroepen

Geïnformeerde toestemming

Als studente Agogische Wetenschappen aan de VUB doe ik in mijn masterproef onderzoek rond inclusieve speelpleinen. Dit gebeurt met de ondersteuning van de Vlaamse Dienst Speelpleinwerking. Het onderzoek wil vooral nagaan hoe de speelpleinen staan tegenover inclusie en welke maatregelen de organisatoren van een vakantiespeelplein kunnen nemen om kinderen met een mentale beperking als doelgroep in te sluiten, m.a.w. 'hoe kunnen zij deze kinderen via een inclusieve benadering optimale kansen bieden op participatie aan de speelpleinwerking?

Het onderzoek verloopt in verschillende fases, waar telkens een deelvraag centraal staat. De eerste fase gebeurt a.d.h.v. vier focusgroepen met speelpleinverantwoordelijken en animatoren van inclusieve speelpleinen. Hier wordt gezocht naar welke factoren ervoor zorgen dat inclusie binnen de speelpleinwerking als haalbaar of wenselijk wordt beschouwd. Een tweede fase zal gebeuren a.d.h.v. vier interviews met speelpleinverantwoordelijken van niet-inclusieve speelpleinen. Hier worden de drempels gezocht die zorgen dat inclusie binnen de speelpleinwerking als onhaalbaar of onwenselijk wordt beschouwd. Tot slot ga ik in een derde fase de bevindingen bespreken in een panelgesprek met twee experts en de stafmedewerker inclusie bij de VDS.

De focusgroep bestaat uit 6-10 animatoren en 1 coördinator van het speelplein. De focusgroep vindt plaats op .... . Het gesprek wordt opgenomen voor de verwerking van de gegevens. De gegevens zullen anoniem verwerkt worden. Ik wens alvast te benadrukken dat er geen goede of foute antwoorden zijn. De focusgroep duurt maximaal twee uur.

Met vriendelijke groeten,
Sien Vandervelde

Bij vragen en/of opmerkingen, kan u me altijd bereiken via mail: sien.vandervelde@vub.ac.be of gsm: 0493 76 97 04.

Ik ondergetekende, ..., verklaar hierbij dat ik, als deelnemer aan een focusgroep:

1. de informatie op voorgaande bladzijde heb gelezen; deze bladzijde geeft meer uitleg over het onderwerp van het onderzoek en het verloop van de focusgroep;
2. vrijwillig deelneem aan deze focusgroep; u kan zelf uw deelname stoppen wanneer u wilt;
3. anoniem deelneem aan deze focusgroep: ja/nee (omcirkel)
4. de toestemming geef het gesprek op te nemen voor verdere verwerking en analyse van de data.

Voor akkoord,

Gelezen en goedgekeurd te ..... (plaats) op ...../2017 (datum)

Handtekening van de onderzoeker:

SIEN VANDERVELDE

.....

Handtekening van de respondent:

.....

Fase 2: interviews

Bijlage 5: mailtje naar niet-inclusieve speelpleinen

Beste speelpleinverantwoordelijke,

Als studente Agogische Wetenschappen aan de VUB doe ik in mijn masterproef onderzoek rond inclusieve speelpleinen. Dit gebeurt met de ondersteuning van de Vlaamse Dienst Speelpleinwerking. Het onderzoek wil vooral nagaan hoe de speelpleinen staan tegenover inclusie en welke maatregelen de organisatoren van een vakantiespeelplein kunnen nemen om kinderen met een mentale beperking als doelgroep in te sluiten, m.a.w. 'hoe kunnen zij deze kinderen via een inclusieve benadering optimale kansen bieden op participatie aan de speelpleinwerking?.

Het onderzoek verloopt in verschillende fases, waar telkens een deelvraag centraal staat. De eerste fase gebeurde a.d.h.v. vier focusgroepen met speelpleinverantwoordelijken en animatoren van inclusieve speelpleinen. Hier werd gezocht naar welke factoren ervoor zorgen dat inclusie binnen de speelpleinwerking als haalbaar of wenselijk wordt beschouwd. Een tweede fase zal gebeuren a.d.h.v. vier interviews met speelpleinverantwoordelijken van niet-inclusieve speelpleinen. Hier worden de drempels gezocht die zorgen dat inclusie binnen de speelpleinwerking als onhaalbaar of onwenselijk wordt beschouwd. Tot slot ga ik in een derde fase de bevindingen bespreken in een panelgesprek met twee experts en de stafmedewerker inclusie bij de VDS.

Deze medewerking zou zich situeren op volgende vlak:

- een interview; het interview zal maximum 1 uur duren en zal plaatsvinden in februari, op een plaats naar wens.

Verdere concrete afspraken kunnen we dan in een later stadium bespreken.

Hopend op een positief antwoord, dank ik u nu alvast voor uw belangstelling en medewerking.

Met vriendelijke groeten

Sien Vandervelde

Bijlage 6: interviewschema niet-inclusieve speelpleinen

Welkom

Welkom! Als studente Agogische Wetenschappen aan de VUB doe ik in mijn masterproef onderzoek rond inclusieve speelpleinen. Dit gebeurt met de ondersteuning van de Vlaamse Dienst Speelpleinwerking. Het onderzoek wil vooral nagaan hoe de speelpleinen staan tegenover inclusie en welke maatregelen de organisatoren van een vakantiespeelplein kunnen nemen om kinderen met een mentale beperking als doelgroep in te sluiten, m.a.w. 'hoe kunnen zij deze kinderen via een inclusieve benadering optimale kansen bieden op participatie aan de speelpleinwerking?'.

Het onderzoek verloopt in verschillende fases, waar telkens een deelvraag centraal staat. De eerste fase gebeurde a.d.h.v. vier focusgroepen met speelpleinverantwoordelijken en animatoren van inclusieve speelpleinen. Hier werd gezocht naar welke factoren ervoor zorgen dat inclusie binnen de speelpleinwerking als haalbaar of wenselijk wordt beschouwd. Een tweede fase gebeurt a.d.h.v. vier interviews met speelpleinverantwoordelijken van niet-inclusieve speelpleinen. Hier worden de drempels gezocht die zorgen dat inclusie binnen de speelpleinwerking als onhaalbaar of onwenselijk wordt beschouwd. Tot slot ga ik in een derde fase de bevindingen bespreken in een panelgesprek met twee experts en de stafmedewerker inclusie bij de VDS.

Nu de interviews...

Het interview zal ongeveer 1 uur duren. De zaken die hier verteld worden zullen anoniem verwerkt worden. Het interview zal worden opgenomen om verdere verwerking van de gegevens mogelijk te maken. Gaat u hiermee akkoord?

Zijn er nog vragen? *Informed consent laten tekenen*

Dan kunnen we eraan beginnen!

Voorstelling

Ik heb mezelf nu voorgesteld. Voor we van start gaan met het interview zou ik graag volgende zaken van u weten:

- Naam & voornaam:
- Naam van de speelpleinwerking:
- Hoelang al speelpleinverantwoordelijke?
- Was u zelf animator... hoelang deed u het basiswerk?
- Leeftijd:
- Hebt u een opleiding in een sociale en/of pedagogische richting (welke)?

Situeer even uw eigen speelplein (geef wat kenmerken...)

- Open of gesloten speelaanbod?
- Hoeveel kinderen per dag?
- Groepsindeling, leeftijdsgroepen?
- Hoeveel animatoren per groep?
- Hoofdanimatoren?
- Elke vakantie open?
- Bent u steeds op het speelplein aanwezig?

Begripsvorming

- Hoe zou u een inclusief speelplein beschrijven?
- Wat verstaat u onder kinderen met een mentale beperking?
  - o Hoe zou u deze beschrijven?
  - o Welke kijk heeft u op deze kinderen?
- Kent u de werking van een inclusief speelplein? Hoe, waardoor/door wie werd u daarover geïnformeerd?
- Heeft u al ervaring met kinderen met een mentale beperking op het speelplein?
  - o Indien ja:
    - hoe was deze ervaring?
    - Wat vindt u hierbij het meest opvallende?
    - Zijn kinderen met een mentale beperking altijd toegelaten op het speelplein?
    - Wanneer een kind niet meer mag komen, wat doet u dan? Doorverwijzen? Naar waar? Zijn er nog andere mogelijkheden in de buurt?

Drempels

Uitleg: ik ga nu een aantal hinderpalen of drempel met u bespreken.

- Ziet u qua organisatie (bv. de manier van aanpakken en organiseren, de wijze waarop uw speelplein werkt...) van uw speelplein concrete mogelijkheden om kinderen met een mentale beperking toe te laten op het speelplein?
  - o Indien ja:
    - Wat zou u zeker moeten aanpassen?
    - Gaat dit veel moeite en of geld kosten?
    - Bent u dit van plan?
    - Hebt u al concrete plannen? Welke, hoe gaat u deze aanpakken?
  - o Zo neen: wat weerhoudt u? Wat zijn hierbij de belangrijkste hinderpalen? Ziet u een toekomst in deze richting op langere termijn (welke)

- Ik som nog enkele mogelijke hinderpalen op
  - o Uw animatoren en hoofdanimatoren:
    - hebben ze genoeg competenties, kennis, ervaringen?
    - staan ze open voor kinderen met een mentale beperking?
    - zijn ze met genoeg? Zou je nog een extra animator willen voor het kind met een mentale beperking?
      - Aan welke criteria zou deze inclusieanimator moeten voldoen? (leeftijd, vorming...)
  - o Infrastructuur:
    - Wat zou je veranderen aan de infrastructuur?
    - Hoe? Waarom?
  - o Het kind met een mentale beperking:
    - Zou je alle kinderen met een mentale beperking toe laten? Of zijn er eisen qua verzorging (zindelijkheid, crisisgedrag, communicatie ...)
    - Wat maakt dat een kind met een mentale beperking wel toegelaten zou worden of niet?
    - Hoeveel kinderen met een mentale beperking zou je toelaten op het speelplein?
    - Zou je op huisbezoek gaan?
  - o Andere kinderen/ouders:
    - staan de andere kinderen open voor kinderen met een mentale beperking op het speelplein?
    - Staan de andere ouders van de andere kinderen open voor kinderen met een mentale beperking op het speelplein?
  - o Activiteiten:
    - Zouden alle activiteiten ook toegankelijk zijn voor kinderen met een mentale beperking?
    - Of gaat u hen af en toe afzonderen, in een aparte groep bijeenbrengen? Zo ja: waarom, wanneer?
  - o Gemeente:
    - Staat de gemeente achter inclusie? Hoe staan zij tegenover inclusie?
    - Zijn hier subsidies voor?
  - o Wat zouden volgens u de voor-en nadelen zijn van een kind met een mentale beperking op u speelplein?
    - Voor het kind met een mentale beperking?
    - Voor de andere kinderen?
    - Voor de animatoren?
    - Voor de algemene werking?
    - Voor u?

Hulp

Welke hulp kan u ertoe brengen toch de inclusieve weg in te slaan?

- Welke rol kan de VDS hierin spelen?
- Welke rol kan de gemeente/stad hierin spelen?
- Welke rol kunnen de ouders hierin spelen?
- Zijn er nog andere hulpbronnen die u hierbij kunnen bijstaan? (Gespecialiseerde mensen)
- Meer geld, financiële middelen?

Afsluiting

Zo dit was het! Ik wil u alvast bedanken voor uw tijd en medewerking.

Bijlage 7: respondenten

De kenmerken van elk speelplein werden bevraagd tijdens het interview met de speelpleinverantwoordelijke.

Interview 1 (I1): speelplein de Krabbers (Drogenbos)

Plaats van opname: Bij speelpleinverantwoordelijke thuis

Moment van opname: 02/02/2017

Kenmerken speelplein: Speelplein 'de Krabbers' is een speelplein in Drogenbos waar elke dag van de zomervakantie ongeveer 90 kinderen tussen 2,5 en 12 jaar mogen komen spelen. Het speelplein werkt met leeftijdsgroepen. Per groep zijn er ongeveer 24 kinderen en 2 animatoren. Elke vrijdagnamiddag wordt er een groot spel georganiseerd voor heel het speelplein. Naast de 8 animatoren zijn er elke week 2 hoofdanimatoren en 1 begeleider. Dit speelplein is half gemeentelijk, maar wordt grotendeels gedragen door twee geëngageerde jongeren.

Respondent	Leeftijd	Geslacht	Hoelang speelpleinverantwoordelijke?	Zelf op het speelplein gestaan?
R01	22	Vrouw	3 jaar	Ja

Interview 2 (I2): speelplein de Leeuwjes (Sint-Pieters-Leeuw)

Plaats van opname: JD Sint-Pieters-Leeuw

Moment van opname: 06/02/2017

Kenmerken speelplein: Speelplein 'de Leeuwjes' in Sint-Pieters-Leeuw is een gesloten speelplein. Dit speelplein bestaat uit twee verschillende speelpleinen: 'Het Populiertje' (2,5-5 jaar) en 'Zonnig leven' (6-12 jaar). Het speelplein is elke dag van de zomervakantie open. Het Populiertje ontvangt ongeveer 70 kinderen en op het speelplein 'Zonnig Leven' ongeveer 80. Het speelplein werkt in leeftijdsgroepen die telkens begeleid worden door 2 à 3 animatoren. Per leeftijdsgroep is er een limiet van 35 kinderen. Twee namiddagen in de week wordt er op beide speelpleinen een openspeelpleinwerking georganiseerd. Dit is het werk van de twee hoofdanimatoren die op beide speelpleinen aanwezig zijn. De speelpleinverantwoordelijke is niet altijd aanwezig op het speelplein.

Respondent	Leeftijd	Geslacht	Hoelang speelpleinverantwoordelijke?	Zelf op het speelplein gestaan?
R02	/	Vrouw	1 ^{ste} jaar	Nee
R03	34	Vrouw	In 2009-2011, 2 jaar	Ja

Interview 3 (I3): speelplein Katapult (Tervuren)

Plaats van opname: Vrijtijdscentrum de Warandepoort in Tervuren

Moment van opname: 08/02/2017

Kenmerken speelplein: Speelplein 'Katapult' in Tervuren is een gesloten speelplein. Enkel vrijdagnamiddag is er een openspeelpleinactiviteit. Op het speelplein komen ongeveer 80 kinderen in de paasvakantie en 140-150 in de zomervakantie. Deze kinderen worden opgedeeld in leeftijdsgroepen tussen 2,5 en 12 jaar. De allerkleinsten zijn met ongeveer 20 à 30, de oudsten zijn met 5 à 10 kinderen. Er staan gemiddeld 2 animatoren per leeftijdsgroep. Er zijn 2 hoofdanimatoren per week. De jeugdconsulent is niet altijd aanwezig op het speelplein. Hij komt meestal 's morgens en 's avonds, en af en toe ook eens overdag.

Respondent	Leeftijd	Geslacht	Hoelang speelpleinverantwoordelijke?	Zelf op het speelplein gestaan?
R04	38	Man	13 jaar	Nee

Interview 4 (I4): speelplein 't Speelkasteel (Bierbeek)

Plaats van opname: De Borre in Bierbeek

Moment van opname: 08/02/2017

Kenmerken speelplein: Speelplein 't Speelkasteel' in Bierbeek is een gesloten speelplein. 50-60 kinderen kunnen er elke dag van de zomervakantie terecht. Hier staat geen limiet op. De speelpleinverantwoordelijke kijkt na hoeveel animatoren kunnen ingeschakeld worden. Er staan minstens 2 animatoren per groep, waarvan iemand telkens de rol van hoofdanimator op zich neemt. Het verschil met de andere speelpleinen is dat hier geen kleuterwerking is. De kinderen zijn tussen de 6 en 15 jaar oud. Vanaf 16 jaar groeien ze door als animatoren. De speelpleinverantwoordelijke is heel de zomervakantie aanwezig op het speelplein.

Respondent	Leeftijd	Geslacht	Hoelang speelpleinverantwoordelijke?	Zelf op het speelplein gestaan?
R05	35	Vrouw	12 jaar	Nee, wel in de chiro

Bijlage 8: informed consent interviews

Geïnformeerde toestemming

Als studente Agogische Wetenschappen aan de VUB doe ik in mijn masterproef onderzoek rond inclusieve speelpleinen. Dit gebeurt met de ondersteuning van de Vlaamse Dienst Speelpleinwerking. Het onderzoek wil vooral nagaan hoe de speelpleinen staan tegenover inclusie en welke maatregelen de organisatoren van een vakantiespeelplein kunnen nemen om kinderen met een mentale beperking als doelgroep in te sluiten, m.a.w. 'hoe kunnen zij deze kinderen via een inclusieve benadering optimale kansen bieden op participatie aan de speelpleinwerking?'.

Het onderzoek verloopt in verschillende fases, waar telkens een deelvraag centraal staat. De eerste fase gebeurde a.d.h.v. vier focusgroepen met speelpleinverantwoordelijken en animatoren van inclusieve speelpleinen. Hier werd gezocht naar welke factoren ervoor zorgen dat inclusie binnen de speelpleinwerking als haalbaar of wenselijk wordt beschouwd. Een tweede fase gebeurt a.d.h.v. vier interviews met speelpleinverantwoordelijken van niet-inclusieve speelpleinen. Hier worden de drempels gezocht die zorgen dat inclusie binnen de speelpleinwerking als onhaalbaar of onwenselijk wordt beschouwd. Tot slot ga ik in een derde fase de bevindingen bespreken in een panelgesprek met twee experts en de stafmedewerker inclusie bij de VDS.

Het interview zal ongeveer 1 uur duren. De zaken die hier verteld worden zullen anoniem verwerkt worden. Het interview zal worden opgenomen om verdere verwerking van de gegevens mogelijk te maken.

Met vriendelijke groeten,
Sien Vandervelde

Bij vragen en/of opmerkingen, kan u me altijd bereiken via mail: sien.vandervelde@vub.ac.be of gsm: 0493 76 97 04.

Ik ondergetekende, ..., verklaar hierbij dat ik, als deelnemer aan een focusgroep:

1. de informatie op voorgaande bladzijde heb gelezen; deze bladzijde geeft meer uitleg over het onderwerp van het onderzoek en het verloop van de focusgroep;
2. vrijwillig deelneem aan deze focusgroep; u kan zelf uw deelname stoppen wanneer u wilt;
3. anoniem deelneem aan deze focusgroep: ja/nee (omcirkel)
4. de toestemming geef het gesprek op te nemen voor verdere verwerking en analyse van de data.

Voor akkoord,

Gelezen en goedgekeurd te ..... (plaats) op ...../2017 (datum)

Handtekening van de onderzoeker:

SIEN VANDERVELDE

.....

Handtekening van de respondent:

.....

Fase 3: panelgesprek

Bijlage 9: mailtje naar experts

Beste,

Als studente in de Agogische wetenschappen aan de VUB werk ik momenteel aan mijn masterproef. Deze masterproef gaat over inclusie op het speelplein, meer bepaald over inclusie van 'kinderen met een mentale beperking' op het speelplein. Dit onderzoek wordt mee ondersteund door de VDS.

In dit onderzoek heb ik reeds volgende stappen gezet:

- onderzoek door focusgroepen met animatoren en speelpleinverantwoordelijken van inclusieve speelpleinen om te peilen naar de maatregelen die het mogelijk maakten om kinderen met een mentale beperking toe te laten op het speelplein;
- interviews met speelpleinverantwoordelijken van niet-inclusieve speelpleinen om te zoeken naar de drempels die deze speelpleinen ondervinden om kinderen met een mentale beperking toch niet toe te laten.

Om het onderzoek verder af te werken, zou ik in een panelgesprek met drie experts mijn bevindingen willen bespreken. Misschien kan u meer duiding geven omtrent deze bevindingen vanuit uw ervaring. In samenspraak met mijn promotor en de VDS wou ik u als expert betrekken bij dit groepsgesprek. Het panelgesprek zal max. twee uur duren.

Als u het ziet zitten om hieraan mee te werken, zou u dan onderstaande doodle willen invullen?

<http://doodle.com/poll/ieb7tgrundxvyapa>

Hopend op een positief antwoord, dank ik u nu alvast voor uw belangstelling en medewerking.

Met vriendelijke groeten

Sien Vandervelde

Bijlage 10: interviewschema experts inclusie

Welkom

Welkom! Als studente Agogische Wetenschappen aan de VUB doe ik in mijn masterproef onderzoek rond inclusieve speelpleinen. Dit gebeurt met de ondersteuning van de Vlaamse Dienst Speelpleinwerking. Het onderzoek wil vooral nagaan hoe de speelpleinen staan tegenover inclusie en welke maatregelen de organisatoren van een vakantiespeelplein kunnen nemen om kinderen met een mentale beperking als doelgroep in te sluiten, m.a.w. 'hoe kunnen zij deze kinderen via een inclusieve benadering optimale kansen bieden op participatie aan de speelpleinwerking?.

Het onderzoek verloopt in verschillende fases, waar telkens een deelvraag centraal staat. De eerste fase gebeurde a.d.h.v. vier focusgroepen met speelpleinverantwoordelijken en animatoren van inclusieve speelpleinen. Hier werd gezocht naar welke factoren ervoor zorgen dat inclusie binnen de speelpleinwerking als haalbaar of wenselijk wordt beschouwd. Een tweede fase gebeurde a.d.h.v. vier interviews met speelpleinverantwoordelijken van niet-inclusieve speelpleinen. Hier werden de drempels gezocht die zorgen dat inclusie binnen de speelpleinwerking als onhaalbaar of onwenselijk wordt beschouwd.

Na de afgelopen twee fases is het nu tijd voor een terugkoppeling naar experts in het werkveld rond inclusie. Dit doe ik aan de hand van een panelgesprek.

Het panelgesprek zal ongeveer twee uren duren. Het gesprek zal worden opgenomen om verdere verwerking van de gegevens mogelijk te maken. Mag ik jullie naam gebruiken? Gaan jullie hiermee akkoord?

Informed consent tekenen.

Zijn er nog vragen?

Dan kunnen we eraan beginnen!

Voorstelling

Ik heb mezelf nu voorgesteld. Voor we van start gaan met het groepsgesprek zou ik graag volgende zaken van u weten:

- Naam & voornaam:
- Beroep:
- Verband met inclusie:
- Was u zelf animator op een speelplein hoelang deed u het basiswerk?
- Leeftijd:
- Hebt u een opleiding in een sociale en/of pedagogische richting? (welke)

Bevindingen

FASE 1: bevindingen uit focusgroepen

Uit de focusgroepen met animatoren en speelpleinverantwoordelijken kwamen verschillende bevindingen die ik graag met jullie zou bespreken.

- Een eerste discussiepunt was de **toelaatbaarheid van kinderen met een mentale beperking**. Het was niet duidelijk wie wel en niet mocht komen. De speelpleinverantwoordelijken werkten met een voorinschrijving waarbij ze keken of het mogelijk was het kind op te vangen of niet.
  - o In welke mate zijn kinderen met een mentale beperking toegelaten op het speelplein volgens jullie?
  - o Tot welke leeftijd zouden ze volgens jullie mogen komen?
  - o Vinden jullie dit verantwoord tegenover de animatoren?

- Er waren nogal wat verschillende meningen over wat nu juist een **inclusief speelplein** is. Een speelpleinverantwoordelijke sprak liever over integratie. Dit omdat je volgens de speelpleinverantwoordelijke bij inclusie juist gaat afzonderen door een inclusie animator aan te werven voor een kind met een mentale beperking. De speelpleinverantwoordelijke maakt het speelplein dan ook niet bekend als inclusief speelplein.
  - o Wat verstaan jullie onder een inclusief speelplein?
  - o Zijn die inclusie animatoren echt noodzakelijk of kan je ook op een andere manier het kind met een mentale beperking begeleiden?
  - o Is het belangrijk dat de speelpleinverantwoordelijke het speelplein bekend maakt als inclusief speelplein?

- De ondervraagde speelpleinen hadden elk **andere systemen voor de inclusieanimator**. Hieronder volgt een schema.
  - o In welk systeem kunnen jullie jullie het beste vinden?
  - o Wat zijn volgens jullie de voor -en nadelen van elk systeem?

Tabel 3 Overzicht verschillen inclusiewerkingen

	Speelplein De Piereman in Grimbergen	Speelplein De Spin in Meise	Speelplein Tureluur in Destelbergen	Speelplein 't Foensjke in Gooik
Wissel van inclusieanimator	geen: animator voor een hele periode gekoppeld aan kind	om de halve dag	om de halve dag	geen animator, geen een-op-een-begeleiding
een-op-een-begeleiding	een-op-een-begeleiding	een-op-een-begeleiding, ook opvang binnen aparte groep: de framboosjes	een-op-een-begeleiding (B-kindjes) Of extra aandacht (A-kindjes) door gewone animatoren binnen gewone groepswerking	geen een-op-een-begeleiding; opvang door gewone animatoren binnen gewone groepswerking

- Wat zijn volgens jullie de **criteria voor een goede inclusieanimator**?
  - o Hoe belangrijk is vorming hierbij?
  - o Hoe oud moet de inclusieanimator zijn?
  - o Hoeveel ervaring moet de inclusieanimator hebben?
- De ondervraagde speelpleinen hebben elk ongeveer dezelfde **aanpassingen** gedaan aan hun speelpleinwerking. Hier volgt een opsomming:
  - o Daglijn
  - o Pictogrammen en communicatiekaarten
  - o Snoezelruimte en time-outplaatsen
  - o Kleine aanpassingen aan spelletjes
  - o Openspeelpleinaanbod met hoekenwerk
  - o Werkgroep Inclusie
  - o Puntje op de dagevaluatie
    - Welke van de aanpassingen zijn echt nodig ter ondersteuning van een kind met een mentale beperking?
    - Zijn er nog aanpassingen waaraan jullie denken?

- De animatoren waren nogal wat terughoudend tegenover **een co-animator**. Een co-animator is een animator met een beperking.
  - o Wat met het loon?
  - o Wat met de attestering?

FASE 2

- De ondervraagde niet-inclusieve speelpleinen hadden elk al **ervaring met kinderen met een lichte mentale beperking** op het speelplein.
  - o Kunnen jullie deze speelpleinen dan inclusief noemen of niet?
  - o Vanaf wanneer is het speelplein inclusief volgens jullie?
- Hieronder volgen een **aantal drempels** die de ondervraagde niet-inclusieve speelpleinen aangaven om inclusief te gaan:
  - o **Animatoren:**
    - Onvoldoende animatoren en onvoldoende budget om er extra aan te werven.
    - Onervaren
    - Niet genoeg gevormd
    - Onvoldoende motivatie
      - Kunnen jullie hier in komen?
      - Wat raden jullie de speelpleinen aan?
  - o **Kind met een mentale beperking:** het bleek moeilijk te zijn wie ze wel en niet gingen toelaten moesten ze inclusief gaan. Twee speelpleinverantwoordelijke waren het er over eens dat het kind zindelijk moest zijn.
    - Kunnen jullie hierin komen?
    - Wat raden jullie de speelpleinen aan?
  - o **Speelpleinverantwoordelijke:**
    - Onvoldoende kennis en ervaring
      - Kunnen jullie hierin komen?
      - Wat raden jullie de speelpleinen aan?
  - o **Geen vraag** naar, waardoor ook geen budget voor extra animatoren, waardoor geen inclusief speelplein mogelijk.
    - Kunnen jullie hierin komen?
    - Wat raden jullie de speelpleinen aan?

Bijlage 11: informed consent interviews met experts

Geïnformeerde toestemming

Als studente Agogische Wetenschappen aan de VUB doe ik in mijn masterproef onderzoek rond inclusieve speelpleinen. Dit gebeurt met de ondersteuning van de Vlaamse Dienst Speelpleinwerking. Het onderzoek wil vooral nagaan hoe de speelpleinen staan tegenover inclusie en welke maatregelen de organisatoren van een vakantiespeelplein kunnen nemen om kinderen met een mentale beperking als doelgroep in te sluiten, m.a.w. 'hoe kunnen zij deze kinderen via een inclusieve benadering optimale kansen bieden op participatie aan de speelpleinwerking?.

Het onderzoek verloopt in verschillende fases, waar telkens een deelvraag centraal staat. De eerste fase gebeurde a.d.h.v. vier focusgroepen met speelpleinverantwoordelijken en animatoren van inclusieve speelpleinen. Hier werd gezocht naar welke factoren ervoor zorgen dat inclusie binnen de speelpleinwerking als haalbaar of wenselijk wordt beschouwd. Een tweede fase gebeurde a.d.h.v. vier interviews met speelpleinverantwoordelijken van niet-inclusieve speelpleinen. Hier werden de drempels gezocht die zorgen dat inclusie binnen de speelpleinwerking als onhaalbaar of onwenselijk wordt beschouwd. Tot slot ga ik nu in een derde fase de bevindingen bespreken in een panelgesprek met twee experts en de stafmedewerker inclusie bij de VDS. Het panelgesprek duurt ongeveer twee uren en wordt opgenomen voor de verwerking van de gegevens. Ik wens alvast te benadrukken dat er geen goede of foute antwoorden zijn.

Met vriendelijke groeten,
Sien Vandervelde

Bij vragen en/of opmerkingen, kan u me altijd bereiken via mail: sien.vandervelde@vub.ac.be of gsm: 0493 76 97 04.

Ik ondergetekende, ..., verklaar hierbij dat ik, als deelnemer aan een focusgroep:

1. de informatie op voorgaande bladzijde heb gelezen; deze bladzijde geeft meer uitleg over het onderwerp van het onderzoek en het verloop van de focusgroep;
2. vrijwillig deelneem aan deze focusgroep; u kan zelf uw deelname stoppen wanneer u wilt;
3. anoniem deelneem aan deze focusgroep: ja/nee (omcirkel)
4. de toestemming geef het gesprek op te nemen voor verdere verwerking en analyse van de data.

Voor akkoord,

Gelezen en goedgekeurd te ..... (plaats) op ...../2017 (datum)

Handtekening van de onderzoeker:

SIEN VANDERVELDE

.....

Handtekening van de respondent:

.....

